

שבחי הר"ן

שבחי הר"ן • הקדמה • סדר הנסיעה שלו לארץ ישראל

שבחי הר"ן

הקדמה

א
ב
ג
ד
ה
ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז

סדר הנסיעה שלו לארץ ישראל

א
ב

ג. ה. ח. ט. י. יא. יב. יג. יד. טו. טז. יז. יח. יט. כ. כא. כב. כג. כד. כה. כו. כז. כח. כט. ל. לא. לב. לג. לד. לה. לו.

שבחי

הר"ן

הקדמה

עתה ראיתי לבאר ולספר קצת, מעט מזער, מקדשת הנהגת רבנו הקדוש והנורא ז"ל, מיום שעמד על דעתו עד היום שנסתלק בשלום. קצת מה ששמעתי מפיו הקדוש בעצמו, וקצת מאנשים אחרים שהפירו אותו מעודו, וקצת מה שראינו בעינינו. ואם אמנם, ידעתי גם ידעתי כי רבים יהיו אשר לא יאמינו בדברים האלה, כי רבים קמים עליו, עם כל זה לא יכלתי להתאפק, מעצם הפצרת ותשוקת אנשים רבים וכן שלמים, אשר הפצירו עד בש, להדפיס קצת מזה. גם סעיפי ישיבוני, וכליותי יעצוני: הלא על כל פנים ההנהגות המבארים כאן, הם הנהגות קדושות וטובות מאד, אשרי שיאחז בהם. וראוים לחוקקם על ספר הנהגות כאלו, יהיה העושה מי שעשאו, על כל פנים ההנהגות הללו הם טובים וקדושים מאד. ואיככה אוכל למנוע הטוב מההולכים בתמים, אשר נפשם אותה למצוא בספר דרכים ישירים הללו. וגם האמת עד לעצמו. ומי שיביט בעין האמת בספרי רבנו ז"ל, יבין בעצמו כי דברים כאלו אי אפשר להשיג כלל, בשכל אנושי, כי אם לקדוש וטהור בקדשה וטהרה יתרה כמותו. ואי אפשר להאריך בזה, כי הם אף למותר. כדרך שאומרון העולם: או שלא יועיל או שהם שלא לצורך. על כן לבי הלך אחת הנה ואחת הנה, בענין זה. ואמרתי ויהי מה ארוצה דברי אלה, למען ידעו דור אחרון יקומו ויספרו לבניהם, וממנו יראו וכן יעשו, לילך בנתיבות הללו, ולדרך בעקבותיו. כי זאת אין צריך לפנים, שהנהגות כאלו הם הנהגות קדושות ויקרות, וכל אחד ואחד יכול להתקרב להשם יתברך על ידי הנהגות כאלו. כי הם דברים השווים לכל נפש כקטן כגדול, ואפילו הפחות שבשראל אם ירצה לחוס על חייו ולחשב על תכליתו הנצחי, וירגיל עצמו ללכת בנתיבות ודרכים הללו המבארים פה, בנדאי יזכה לחיי עולם, ויוכל לבא למעלות גבוהות קדושות כחד מבני עליה. אם יהיה חזק בדעתו לאחז דרכו הטוב תמיד, כיתד חזק בל ימוט ככל המבאר פה לקמן. אף זאת לדעת, כי כל המבאר פה, אינו אפילו כטפה מן הים הגדול, מעצם קדשתו, והפלגת מעלתו העולה למעלה למעלה, במקום שאין יד שכל אנושי שולטת שם. וגם אין רצוננו לבאר קצת מופתים נוראים שראינו ממנו כי אין אנו עוסקים לספר בשבחיו הקדושים, כי אם מה שנוגע ליראת ה', אמרתי אף יראו אותם הדברים יקחו מוסר. כי כל האנשים הרואים דברים הללו בכתב אצלנו, כלם יודו וישבחו ויפארו אותם, ונוגע בלבם התעוררות גדול להשם יתברך. וכלם מבקשים ומפצירים בי להביאם לדפוס, העתירו עלי דבריהם, עד שהכרחתי למלאות רצונם. והשם יתברך ירחם עלינו שנוזקה לילך בדרכי אבותינו אשר עשו באימה וביראה רצון קונם, עד יבנה ציון וירושלים וישובו ישראל אל ארבותיהם פיונים. במהרה בימינו אמן:

א

בהיותו בימי קטנותו, בא על דעתו לפרש מהעולם ורצה לשבר תאוות אכילה, אך עדין היה בשכל קטן ונדמה לו שזה אי אפשר שיניח מאכילתו כפי מה שהיה רגיל לאכל בבקר ובצהרים וכו'. עליכן ישוב עצמו שיהיה בולע כל מה שיאכל דהינו שלא יהיה לו עס מה שיאכל, רק יבלע כמות שהוא, כדי שלא ירגיש שום טעם באכילתו. ועשה כן ועלה נפחות בצוארו, שקורין ("גישוואליו"). ואמר, שהיה אז רק בן ששה שנים. והנהגה זו שמעתי לדבר גדול מצדיק גדול מאד מאד שנהג כך שהיה בולע אכילתו בלי לעיסה, אך הוא ז"ל נהג כך בהיותו בן ששה שנים:

ב

גם בהיותו יושב לפני רבו ללמד בימי קטנותו היה רוצה תמיד לקיים: "שויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים ט"ז), והיה מתנגע לציר נגד עיניו שם הו"ה ברוך הוא, ומחמת שהיתה מחשבתו טרודה בזה, לא היה יודע מה שלומד, והיה רבו כועס עליו. ואף על פניכן כל ימי ילדותו היה עושה עניי מעשה נערות הרבה מאד, דהינו עניי שחוק וקפיצות וטיוול שקורין ("פאר שייט") והיה רגיל בזה מאד:

ג

אחר כך נתגדל יותר, וכשנעשה בר מצוה, קרא אותו דודו הרב הקדוש מורנו הרב אפרים זצ"ל אב בית דין דקהלת קדש סידילקוב ואמר לו הפסוק: "אני היום ילדתיך" (תהלים ב'). (כי זה נאמר על היום שהאדם נעשה בר מצוה כמו בא בספרים) [עין רש"י שם, זהר משפטים צח]. ואמר לו קצת מעט דברי מוסר והיה יקר בעיניו מאד מאד "כמוצא שלל רב" (תהלים קי"ט). אחר כך נכנס לחפה, ותכף ביציאתו מן החפה היה מתלהב מאד ומתנגע מאד לעבודת השם ותברך, ונכנס בעבודת השם: מיום א

ד

גם בימי קטנותו התחיל להתמיד מאד מאד בלמודו. והיה משלם להמלמד מכיסו שלשה גדולים בעד כל דף גמרא שהיה לומד עמו, מלבד השכר למוד שהיה אביו משלם להמלמד, היה הוא בעצמו ז"ל נוהג להמלמד משלו שלשה גדולים בעד כל דף ודף, כדי שהמלמד יכריח עצמו ללמד עמו הרבה דפין גמרא בכל יום. וכן היה שהיה המלמד לומד עמו כמה וכמה דפין בכל יום ויום, והוא היה משלם לו כפי"ל ג' גדולים בעד כל דף ודף מלבד השכר למוד:

ה

וכן היה נכנס בעבודת השם. וכל עבודתו היה בהצנע גדול מאד מאד, עד שלא ידע שום אדם ממנו כלל. כי היה סתום וגנוז מאד. וכל עבודתו היה בסתר ובהצנע גדול. ועקר עבודתו בתחלה היה בפשיטות גדול בלי שום חכמות כלל, רק בפשיטות גמור. וכל דבר ודבר שעשה הכל היה ביגיעה גדולה ובכח גדול ובמסירת נפש. ולא היה לו שום דבר עבודה שבא לו בנקל, רק כל דבר ודבר בא לו ביגיעה גדולה מאד, שהיה מיגע עצמו כמה זמנים בשביל כל דבר ודבר מעבודת השם. והיה לו כמה וכמה עליות וירידות אלפים ורבות עד אין שעור וערך. והיה קשה וכבד עליו מאד מאד להתחיל לזכור בעבודת השם לקבל עליו על עבודתו יתברך. והיה רגיל להתחיל איזה ימים לעסק בעבודת השם ואחר כך נפל מזה, וחזר והתחיל, וחזר ונפל. וכן היה כמה וכמה פעמים, עד שפעם אחד נתחזק אצלו, שהיה חזק מאד, שיאחז בעבודת השם לעולם, ולא יסתכל על שום דבר בעולם, ומאז והלאה נתחזק לבו בה'. ואף על פי כן גם אחר כך היה לו תמיד עליות וירידות הרבה מאד מאד, רק שאחר כך היה חזק שלא יניח עבודתו יתברך לעולם, אף על פי שיש לו ירידה לפעמים, אף על פי כן היה מתחזק עצמו בעבודת השם יתברך בכל מה שיוכל:

ו

וְהָיָה רָגִיל לְהִתְחִיל בְּכָל פֶּעַם מִחֻדָּשׁ. דְּהֵינּוּ כְּשֶׁנֶּפֶל מִמְדַּרְגָּתוֹ לַפְּעָמִים, לֹא הָיָה מֵיָאֵשׁ עֲצָמוֹ בְּשִׁבִיל זֶה, רַק אָמַר שְׂיִתְחִיל מִחֻדָּשׁ, כְּאֵלוֹ לֹא הִתְחִיל עַד־וְ כָּל לַכֵּס בְּעִבּוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ, רַק עֲתָה הוּא מִתְחִיל מִחֻדָּשׁ וְכוּן בְּכָל פֶּעַם וּפֶעַם תָּמִיד הָיָה רָגִיל לְהִתְחִיל מִחֻדָּשׁ. וְהָיָה לוֹ כַּמָּה הִתְחַלּוֹת בְּיוֹם אֶחָד, שְׁגַם בְּיוֹם אֶחָד לַפְּעָמִים נֶפֶל מִעִבּוּדָתוֹ וְהָיָה מִתְחִיל מִחֻדָּשׁ, וְכוּן כַּמָּה פְּעָמִים אֶחָד בְּיוֹם אֶחָד:

וְהָיָה מִתְמִיד בְּלִמּוּדוֹ מְאֹד, וְלָמַד הֲרֵבָה מְאֹד, שׁ"ס וּפּוֹסְקִים וְתַנ"ךְ וְעֵין יַעֲקֹב, וְסִפְרֵי הַזְהָר וְתַקּוּנִים, וְכָל כְּתָבֵי הָאֲר"י ז"ל, וְשָׂאָר סִפְרֵים הֲרֵבָה מְאֹד, וְסִפְרֵי מוֹסֵר הֲרֵבָה מְאֹד. וְאָמַר: שְׁכָל הַסִּפְרִים קִטְנִים הַמְדַּבְּרִים מִמוֹסֵר כֵּלָם הָיוּ בְּבֵית אָבִיו וְלָמַד כֵּלָם. גַּם לָמַד הֲרֵבָה "רֵאשִׁית חֲכָמָה", וְאָמַר בְּפִרוּשׁ שְׁלֵמַד אֶת סֵפֶר "רֵאשִׁית חֲכָמָה" פְּעָמִים אֵין מִסֵּפֶר. וְגִדְּל בְּקִיאוּתוֹ בְּכָל הַסִּפְרִים, כְּפִי מָה שֶׁרָאִינוּ בְּעֵינֵינוּ קֶצֶת, הָיָה בְּלִי שְׁעוֹר. וּבִפְרָט בְּסִפְרֵי תַנ"ךְ וְעֵין יַעֲקֹב וְכָל כְּתָבֵי הָאֲר"י, וְסִפְרֵי הַזְהָר וְתַקּוּנִים, לֹא נִמְצָא דְגִמְתוֹ בְּעוֹלָם כִּי כָל הַתּוֹרָה כְּלָה הִיְתָה מוּכְנֶת לְפָנָיו וְשָׁגוֹר בְּפִיו כְּשֶׁלְּחוֹן הָעֲרוּךְ מִמֶּשׁ כְּדָבָר הַמֵּנַח לְפָנָי הָאָדָם לְפָנָי עֵינָיו, שְׂיִכּוֹל לְקַח לְעֲצָמוֹ מָה שְׂיִרְצָה. בֵּן מִמֶּשׁ הָיוּ כָל הַסִּפְרִים הַקְּדוּשִׁים מוּכְנִים לְפָנָי עֵינָי שְׁכָלוֹ הַקְּדוּשׁ בְּכָל עֵת שְׂרָצָה. וְקֶצֶת מְזָה יְכוּלִים לְרֹאוֹת וּלְהִבִּין בְּסִפְרָיו הַקְּדוּשִׁים:

ח

וְסִפְרֵי שְׁכָל לִמּוּדוֹ בָּא לוֹ בִּיגִיעָה גְּדוֹלָה, כִּי בְּתַחֲלָה הָיָה לוֹמֵד מִשְׁנֵיּוֹת וְלֹא הָיָה מִבֵּין לִמּוּדוֹ. וְהָיָה בּוֹכָה הֲרֵבָה לְפָנָי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שְׂיִאִיר עֵינָיו, וְהָיָה בּוֹכָה וּבּוֹכָה כָּל כֶּף עַד שֶׁזָּכָה שְׂיִוִּכָל לְלִמּוּד מִשְׁנֵיּוֹת, וְכוּן אַחֲרֵכֶף לָמַד שְׂאָר סִפְרִים וְלֹא הָיָה מִבֵּין גַּם כֵּן וְהָיָה בּוֹכָה וּבּוֹכָה גַּם כֵּן הֲרֵבָה מְאֹד עַד שֶׁזָּכָה לְהִבִּינָם. וְכוּן בְּלִמּוּד זֶהֱר וְכְתָבֵי הָאֲר"י ז"ל, הָיָה בּוֹכָה גַּם כֵּן הֲרֵבָה עַד שֶׁזָּכָה לְהִבִּין. וְאָמַר שְׁבִתְחִלָּה בְּכָל סֵפֶר וְסִפְרֵי שְׁלֵמַד לֹא הָיָה מִבֵּין בּוֹ, וְהָיָה קֶשֶׁה לוֹ הֲרֵבָה וְלֹא הָיָה יְכוּל לְעַמֵּד עַל פְּשׁוּטוֹן שֶׁל דְּבָרִים, וְהָיָה לוֹ יְסוּרִים גְּדוֹלִים מְזָה. וְהָיָה לִמּוּדוֹ בִּיגִיעָה גְּדוֹלָה, וְאִף־עַל־פִּיכּוֹן לָמַד הֲרֵבָה מְאֹד. כִּי הָיָה

מחזק עצמו מאד. והכל זכה עלידי תפלתו ובכיתו פניל:

ט

והיה מתענה הרבה מאד. וכמה פעמים התענה משבת לשבת והכל בימי נעוריו ממש, קדם היותו בן עשרים שנה. ולפעמים התענה שני פעמים משבת לשבת רצופים זה לזה. ואף על פי שהיה "יילד שעשועים" (ירמיהו ל"א) ומגדל בתפנוק והיה אדם דק מאד, אף על פי כן לא היה חס על עצמו כלל והתענה וסגף עצמו מאד, והתענה ח"י [שמונה עשרה] פעמים משבת לשבת
בשנה
אחת:

י

אך עקר עבודתו אשר על ידה זכה למה שזכה, היה רק רבוי התפלות והתחנות והבקשות והרצויים והפיוסים, שהיה רגיל מאד להתפלל ולהתחנן לפניו יתברך. והיה מרצה ומפיס אותו יתברך בכמה מיני תחנות ובקשות שיזכהו ברחמיו לקרבו לעבודתו יתברך. ועקר מה שהועיל לו היו התפלות שהתפלל בלשון אשכנז, שהיה רגיל מאד ליחד לו איזה מקום שמצא שאין שם בני אדם והיה מפרש שיהתו לפני השם יתברך בלשון שמדברים בו, דהינו בלשון אשכנז. והיה מרצה ומפיס אותו יתברך, ומבקש ומתחנן לפניו יתברך בכמה וכמה מיני טענות ואמתלאות שראוי לו יתברך שיקרבו לעבודתו, והיה רגיל בזה מאד והיה מבקש ימים ושנים על זה. גם היה מטמין עצמו על גבי בית אביו תחת הגג, שהיה שם כמו חדר במחצה של קנים שמחזיקין שם תבן ומספוא, ושם היה מטמין עצמו, והיה אומר תהלים והיה צועק בלחש להשם יתברך שיזכהו לקרבו
אליו

והכלל שכל המיני בקשות שבעולם שנמצאים באיזה ספר שיהיה, המצוי בינינו, הכל כאשר לכל לא הניח שום תחנה ובקשה שלא אמרה כמה וכמה פעמים, הן תהלים וספר שערי ציון והבקשות הנדפסים בהסדורים הגדולים ושאר מיני בקשות ותחנות, ואפלו התחנות הנדפסים בלשון אשכנז, כלם לא הניח מלאמרם. והיה רגיל לומר כל התחנות שאחר מעמדות הנדפסים אחר כל יום ויום. והוא היה רגיל לומר כל התחנות כלם של כל הימים בפעם אחד. גם היה רגיל לפעמים לומר בתהלים רק הפסוקים המדברים מתחנות ובקשות ויצעקה להשם יתברך, והיה אומר

רק פסוקים אלו, והשאר לא היה אומר. והיה אומר כל הפסוקים האלו
מכל ספר תהלים בפעם אחד.
ומלבד כל זה העקר היה מה שהיה מתפלל מעצמו, דהיינו מה שהיה רגיל
לדבר מלבו לפני השם יתברך בלשון אשכנז, שהיה מתפלל וטוען לפני
השם יתברך בכמה וכמה מיני טענות ותחנות ובקשות שאמר מדעתו
ומלבו כנ"ל, שיזכה השם יתברך לעבודתו. וזהו העקר מה שהועיל לו
לזכות למה שזכה. כך שמענו מפיו הקדוש בפרוש:

יא

וכמה פעמים היה מדבר לפני השם יתברך, דברי תחנות ובקשות מלבו,
ונדמן לו בתוך דבוריו טענות יפות ותפלות נכונות ומסדרות, והוטבו
בעיניו והיה כותבם אצלו לזכרון, למען יהיה רגיל להתפלל אותם גם
אחר-כך. וכן היה רגיל בענין זה לדבר בינו לבין קונו הרבה מאד מאד. וכך
תפלותיו היו שיזכה להתקרב להשם יתברך והיו לו טענות גדולות להשם
יתברך על זה:

יב

ואף-על-פי-כן היה נדמה לו תמיד שאין מסתכלין עליו כלל, ואין שומעין
לו כלל, רק אדרבא נדמה לו שמרחיקין אותו מעבודתו יתברך בכל מיני
הרחקות, וכאלו אין רוצין בו כלל וכלל. כי היה רואה שחולפין ועוברין
כמה וכמה ימים ושנים, ועדין הוא רחוק מהשם יתברך ולא זכה עדין
לשום התקרבות, על כן נדמה בעיניו שאין שומעין דבריו כלל, ואין
מסתכלין עליו כלל, רק אדרבא מרחיקין אותו בכל מיני התרחקות
מעבודתו יתברך. אך אף-על-פי-כן, היה מחזק עצמו מאד מאד, ולא הניח
את מקומו. וכמה פעמים היה שהיה נופל בדעתו מחמת זה, שראה שהוא
מתפלל ומעתיר ומפציר כל כך שיתקרב לעבודת השם יתברך ואין
מסתכלין עליו כלל, ומחמת זה נפל לפעמים בדעתו, ולא היה מדבר עוד
כל-כך בינו לבין קונו איזה ימים. אחר-כך נזכר בעצמו, והתביש בעצמו
על שהרהר אחר מדותיו יתברך, כי באמת בודאי השם יתברך חנון ורחום
וכו', ובודאי הוא רוצה לקרבו וכו' וחסר ונתחזק בדעתו, והתחיל שוב
להעתיר ולדבר לפני השם יתברך כנ"ל. וכן היה כמה פעמים:

וְהָיָה עוֹשֶׂה כָּל מִיַּי עֲבוֹדוֹת פְּשׁוּטוֹת שֶׁל עֲבוֹדַת הַשֵּׁם בְּלִי שׁוּם חֲכָמוֹת, וְהָלַל בְּהֶצְנַע גָּדוֹל. וְתַכְּף כְּשִׁינְצָא לַחוּץ, הָיָה עוֹשֶׂה בְּכוֹנֵה כָּל מִיַּי מַעֲשֵׂה נְעוּרוֹת, כָּל מִיַּי שְׁחוֹק וּקְפִיצוֹת וּשְׂאָר עֲנִינִים כְּאֵלוֹ שְׁקוֹרִין ("פֶּאָר שְׁיִיטְקִייט") עַד שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְבוֹא עַל דַּעַת שׁוּם אָדָם שֶׁהוּא רוֹצֵה בְּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם.

וּבַתְּחִלָּה בִּימֵי יְלָדוּתוֹ הָיָה נוֹהֵג שֶׁהָיָה לוֹקַח אֵיזָה גְדוּלִים וְהַחְלִיפֵם עַל טַפְּלִים. וְנִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּהֶצְנַע דָּרָךְ חֲלוֹן וְכִיּוּצָא, וְלָקַח עִמּוֹ הַסֵּפֶר שֶׁעָרִי צִיּוֹן וְאָמַר הַלְשֵׁם יַחֲוֹד שֶׁל עֲשִׂית מְצוּהָ, וְלָקַח טַפַּל אֶחָד וְהִשְׁלִיכָה לְתוֹךְ הַמַּתָּן בַּסֵּתֶר. וְאַחֲרֵי כֵן חָזַר וְעָשָׂה עִצְמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מְסִיחַ דַּעְתּוֹ מִזֶּה, וְאַחַר כֵּן חָזַר וְאָמַר לְשֵׁם יַחֲוֹד הַנִּי"ל, וְחָזַר וְהִשְׁלִיךְ פְּרוּטָה אַחַת לְתוֹךְ הַמַּתָּן בַּסֵּתֶר. וְחָזַר וְהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, וְחָזַר וְאָמַר הַלְשֵׁם יַחֲוֹד הַנִּי"ל וְהִשְׁלִיךְ עוֹד פְּרוּטָה אַחַת. וְכֵן חָזַר וְעָשָׂה כְּמָה פְּעָמִים, עַד שֶׁהִשְׁלִיךְ כָּל הַפְּרוּטוֹת לְתוֹךְ הַמַּתָּן בַּסֵּתֶר, וְעַל כָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה אָמַר הַלְשֵׁם יַחֲוֹד הַנִּי"ל. וְכֹונָתוֹ הָיָה כְּדִי שְׁיַעֲשֶׂה מְצוּוֹת רַבּוֹת, כִּי עֲבוֹדָתוֹ הָיָה בְּפִשְׁטוּת גָּמוּר בְּלִי שׁוּם חֲכָמוֹת כָּלָל. וְכֵן הָיָה עוֹשֶׂה וְעוֹבֵד אֶת הַשֵּׁם יַתְבָּרָךְ בְּכָל מִיַּי עֲבוֹדוֹת פְּשׁוּטוֹת לְגַמְרֵי בְּלִי שׁוּם חֲכָמוֹת כָּלָל, אֶף-עַל-פִּי שֶׁבְּאַמַּת הָיָה חָכֵם גָּדוֹל וּמְפָלֵג בְּחֲכָמָה מְאֹד מְאֹד גַּם בִּימֵי קִטְנוּתוֹ וּבִימֵי נְעוּרָיו, כְּאִשֶּׁר הָיָה מְפָרֵס לְכָל מְכִירָיו, אֶף-עַל-פִּי-כֵן לֹא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם חֲכָמָה כָּלָל בְּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, רַק הָיָה נוֹהֵג לַעֲשׂוֹת כָּל הָעֲבוֹדוֹת הַפְּשׁוּטוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, דִּהְיִנוּ לַמּוֹד הַתּוֹרָה הַרְבֵּה, וּמְצוּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, וְרַבּוּי תַּפְּלוֹת וּבִקְשׁוֹת וְרַבּוּי הַתְּבוּדוֹת מְאֹד לְדַבֵּר וּלְפָרֵשׁ שִׁיחַתוֹ לְפָנָיו יַתְבָּרָךְ כְּנִי"ל וְכִיּוּצָא בְּזֶה. וְזֶה הָיָה עֹקֶר חֲכָמָתוֹ הַגְּדוּלָּה מְאֹד, כִּי מַעֲצָם הַפְּלִגְתָּ חֲכָמָתוֹ, זָכָה תַּכְּף לְחֲכָמָה זוֹ, שְׂאִין צָרִיכִים שׁוּם חֲכָמָה כָּלָל בְּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם. כִּי זֶה עֹקֶר הַחֲכָמָה הַגְּדוּלָּה מִן הַכָּל (כְּמַבְאָר בְּדַבְּרֵינוּ כְּמָה פְּעָמִים) לְקוּטֵי תַנְיָנָא ה', שִׁיחַת הַרְיִין נִי"א, ק"א שֶׁלֹּא לִהְיוֹת שׁוּם חָכֵם בְּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם רַק בְּתַמִּימוּת וּבְפִשְׁטוּת בְּלִי שׁוּם חֲכָמוֹת כָּלָל.

וְכָל דָּבָר וְדָבָר שֶׁרָצָה לַעֲשׂוֹת בְּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם הָיָה קֹשֶׁה עָלָיו מְאֹד בְּכָל מִיַּי כְּבָדוֹת שֶׁבְּעוֹלָם. וּבַתְּחִלָּה הָיָה קֹשֶׁה עָלָיו מְאֹד לִישֵׁב יַחֲדָי בְּבֵית מִיַּחַד אֵיזָה שְׁעוֹת רְצוּפִים לַעֲסֹק בְּעֲבוֹדַת ה'. וְזֶה הַדָּבָר הָיָה קֹשֶׁה עָלָיו מְאֹד בְּתַחֲלָה. אִךְ הוּא זִי"ל הָיָה מְכָרִיחַ עִצְמוֹ מְאֹד, וְשִׁבְרַתְּאָתּוֹ, וְנִשְׁבַּח כְּמָה וְכָמָה שְׁעוֹת בְּכָל יוֹם בְּהַתְּבוּדוֹת בְּחֶדֶר מִיַּחַד. וְכֵן הָיָה קֹשֶׁה עָלָיו מְאֹד הָעֲבוֹדָה שֶׁהָיָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בְּכָל יוֹם. וְכָל כֵּן הָיָה קֹשֶׁה עָלָיו, עַד שֶׁלֹּא הָיָה אֲפָשֶׁר לִשְׂאֵל כָּלָל הַעַל, מִגְּדֵל הַכְּבָדוֹת שֶׁהָיָה כְּבֹד וְקֹשֶׁה עָלָיו מְאֹד מְאֹד. וְרַק עַל-יַד עֲצָה זוֹ נִשְׂאָ עָלָיו עַל הָעֲבוֹדָה, הִינּוּ שֶׁבְּכָל יוֹם הָיָה חוֹשֵׁב בְּדַעְתּוֹ שְׂאִין לוֹ רַק זֶה הַיּוֹם בְּלִבָּד, וְלֹא הִסְתַּפֵּל עַל יוֹם הַמַּחֲרָת וְעַל זְמַן שְׁלֵהבָא כָּלָל, רַק כְּאֵלוֹ אִין לוֹ רַק זֶה הַיּוֹם לְבַד. וְעַל כֵּן הָיָה יָכוֹל לִשְׂאֵל עָלָיו עַל

העבודה של זה היום לבד. כי על יום אחד לבד יכול האדם לקבל עליו כל מיני עבודות שבעולם, מאחר שהוא רק ליום אחד בלבד. וכשגמר העבודה של זה היום, אזי ביום המחרת חזר וקבל עליו העבודה של אותו יום המחרת. וכן נהג תמיד, שלא היה חושב בדעתו כי אם אותו היום לבד, ועל ידיה היה יכול לשא על עצמו על עבודתו שהיתה כבדה עליו מאד. ובלא זה לא היה יכול לשא עליו כלל מחמת שהיה מרבה בעבודת השם מאד, בכמה מיני עבודות בכל יום, והכל בטרחה וביגיעה גדולה ובכבדות גדול מאד, עד שלא היה אפשר לשא עליו על כזה כי אם על ידי עצה הנ"ל, שלא היה חושב בדעתו רק אותו היום בלבד כנ"ל:

טו

והיה רגיל בנדירים מאד מאד, שכמה פעמים כשפא היום, קבל עליו בנדר כל סדר העבודה שהיה רוצה לעשות באותו היום, ואחר כך אף על פי שהיה קשה עליו מאד, היה מוכרח לעשות מחמת הנדר. וכן עשה כמה וכמה פעמים. וכן בכל מיני נדירים וסגים של פרישות מאיזה תאנה ומאיזה מדה, היה רגיל הרבה בנדירים, כמה וכמה פעמים. וכמה וכמה נשבע על איזה דברים בנקיטת חפץ כדי שיהיה חזק לפרש מאותו הדבר שהיה רוצה לפרש עצמו:

טז

וגדל עצם מעלת קדשותו בשבירת התאנה הכללית שהיא כוללת כל התאוות רעות, שהוא תאנה המשגל, אי אפשר לבאר ולספר. ואמר שהיו לו נסיונות אין מספר, רק באמת אין זה נסיון כלל, כי אמר שאין זה תאנה כלל. ואמר שמי שהוא רק חכם אמת, אפלו עבוי"ם, מאחר שהוא רק חכם אמת, ראוי שלא יהיה אצלו התאנה הזו נחשבת לתאנה כלל. ואמר, כי מי שהוא חכם בחכמת הניתוח, ויודע סדר האיברים של האדם כפי חכמת הניתוח, ראוי שיהיה נמאס אצלו התאנה הזאת בתכלית המאוס. ובענין מאוס תאנה זו, הפליג לדבר הרבה מאד בענין זה, אשר אי אפשר לבאר מחמת השכחה. והכלל שהיה ממאס מאד תאנה זו בתכלית המאוס, עד שגזר ואמר שמי שהוא חכם אמת קצת, אין התאנה הזאת נחשבת לנסיון כלל. אבל גם קדם שזכה לזה, שיתבטל ויהיה נמאס אצלו לגמרי התאנה הזאת, גם אז היו לו כמה וכמה נסיונות גדולות ונוראות מאד בתאנה זו, אשר אי אפשר לבאר בפרט. כי בימי נעוריו ממש, בעת רתיחת הדמים, היה לו כמה וכמה נסיונות גדולות של תאנה זו עד אין מספר, אשר היה בידו למלאת תאוותו והיה בסכנה גדולה מאד מאד. אך היה גבור חזק והתגבר על יצרו, וכפה תאוותו כמה וכמה פעמים. ואף על פיריכו לא היה מתרחק עצמו פעם שנית לברח מהנסיון, רק אדרבא היה חפץ בנסיונות, והיה מתפלל להשם יתברך שיזמין לו נסיונות. כי היה חזק בדעתו שבודאי לא ימרד כנגד השם יתברך. כי איך אפשר שיעשה עברה חס ושלום ויעבר על רצון השם יתברך, אם לא שיהיה נעשה משגע חס ושלום בעת הזאת. אבל מאחר שיהיה לו איזה שכל בעלמא בעת הנסיון, בודאי יוכל לעמד לפי גדל חזק לבו שהיה חזק בה' מאד. ואף על פיריכו בעת שפא עליו הנסיון היה בסכנה גדולה מאד, והיה צועק להשם יתברך מאד, עד שזכה להתגבר על יצרו ולהנצל. ואף על פיריכו לא התרחק עצמו מהנסיון פעם אחרת, אף על פי שבשעת הנסיון היה קשה עליו מאד כנ"ל. וכן היה כמה וכמה פעמים הרבה מאד עד אין שעור. והשם יתברך היה בעזרו, וזכה להתגבר על יצרו, ולשבר תבערת המדורה של תאנה הכלליות הזאת. והיה קדוש גדול מאד מאד בפרישות תאנה זו, בפרישות גדול ובקדשה גדולה ונוראה מאד. ואמר שהבעל דבר רצה להניח לו הכל, רק שהוא יותר לו דבר אחד. והוא אמר להפוך שהוא ניח הכל, רק אותו הדבר אינו רוצה להניח מלשברו. דהינו שהבעל דבר היה מרצה להניח לו שישבר כל התאוות רק שהוא יותר לו דבר אחד, מן הסתם הינו התאנה הכלליות הנ"ל, שעקר היצר הרע הוא בתאנה זו. אבל הוא ז"ל אמר להפוך, שהוא ניח לו הכל לבלי לשברו, רק זאת התאנה רוצה לשברה לגמרי. וכן היה נוהג מתחלה, שכל מגמתו וכל יגיעתו היו רק לשבר בראשונה התאנה הכלליות הזאת. ולא היה משגיח כלל בתחלה לשבר תאוות אכילה, רק אדרבא. בתחלה היה אוכל הרבה מאד מאד, הרבה יותר משאר בני אדם. ואמר, שאז היה ממשיך כל התאוות לתוך תאוות אכילה, ואחר כך שבר גם זאת התאנה של אכילה. והיו לו כמה מיני יגיעות ועבודות ומלחמות ונסיונות אין מספר קדם ששבר

התאנה הכלליות הנ"ל. וכמה וכמה תפלות ותחנונים ובכיות ושירות שהיה מתפלל ומתחנן ושופך לבו לפני השם יתברך בכמה וכמה מיני תחנונים ורצונים ופיוסים, שהיה השם יתברך בעזרו להנצל מתאנה זו, עד אשר זכה לעמד בכל הנסיונות, וקדש עצמו מאד בפרישות תאנה זו עד אין שעור וערך, עד אשר זכה לשבר תאנה זו לגמרי. עד אשר היה לפלא אצלו על מי שנדמה לו שקשה לשבר תאנה זו, כי אמר שאין זה תאנה כלל. והיה מרבה לדבר בענין זה, בענין בטול ומאוס תאנה זו. ואמר שאי אפשר לדבר מזה עם אנשים שכבר נתגשמו בענין זה. כי כבר נתערבו דמיהם כלכך עד שנתערב דעתם, עד שאין יכולים להבין כלל ואין נכנס בלבם כלל שאפשר למאס תאנה זו, על-כן אי אפשר לדבר בזה הרבה. אבל באמת, מי שהוא חכם אמת קצת, יכול בקל למאס תאנה זו לגמרי. כי אמר שאין זה נסיון כלל, למי שהוא רק חכם אמת כנ"ל. ואמר שבהכרח שיש בכל זה סוד, כי באמת אין זה תאנה כלל. והתפאר עצמו מאד בגדל חזקו בשבירת תאנה זו. והיה קדוש גדול ונורא מאד בענין זה, ואמר על עצמו שאין לו שום תאנה כלל. ואמר שאצלו זכר ונקבה שוים. דהינו שאין לו שום מלחמה מחמת איזה צד הרהור כשרואה או כשמדבר עם איזה אשה. כי הכל שוה אצלו:

יז

גם אמר שהזוג של הצדיק האמת, קשה עליו ענין זה. ולא די שאין לו שום תאנה כלל, כי אם אדרבא יש לו יסורין מזה ממש כמו יסורי התינוק בשעת מילה. כי ממש יסורין אלו יש להצדיק בשעת זוג, ויותר מזה. כי התינוק אין לו דעת, על-כן אין היסורים שלו גדולים כלכך, אבל הצדיק שיש לו דעת יסוריו גדולים מהתינוק. וזה היה אצלו דבר פשוט ואמר שכל אדם יכול לזפות לבוא למדרגה זו. וכפי הנראה מדבריו היה, שקדשתו של עצמו גבה עוד יותר ויותר:

יח

ואמר: שאצלו איש ואשה שוין הינו שאין מגיע לו שום צד מחשבה כשרואה אשה. רק הכל שוה אצלו בעיניו כאלו רואה איש. ואמר פעם אחת: שאינו מתירא לא מאשה ולא ממלאך. ובזה יש הרבה לבאר. כי מי שיש לו עדין איזה צד פחד כל שהוא מהרהורי אשה, אפלו אם הוא נקי בזה, רק שאינו נקי בתכלית הזכוד, ועדין יש לו איזה פחד כל שהוא מזה, הוא צריך לפחד ממלאך. אבל הוא התפאר שאין לו שום פחד מזה, על-כן אין לו פחד ממלאך. וזה מרמז קצת בדברי רז"ל: "אנא בשרא ואנת אש ואנא עדיפנא מנך" (קדושין פא.), שאמר רב עמרם חסידא אל המלאך ומוגב בדבריו ז"ל בהתורה תקעו ממשלה סימן א' בלקויטי תנינא:

יט

גם היה רגיל מאד בימי קטנותו ובימי ילדותו, לרוץ בכל פעם על קבר הבעל שם טוב זכר צדיק וקדוש לברכה, לבקש מאתו שיעזרו להתקרב להשם יתברך. והיה רגיל לילך לשם בלילה ובזמן החורף בעת שהיה הקרירות גדול מאד, היה הולך לשם בלילה, ומשם חזר והלך אל המקנה. והיה שם מקנה חוץ למרחץ, ומקנה אחד בתוך המרחץ. ובחר לו לילך בהמקנה שחוץ למרחץ, בעת הקרירות גדול, וכבר היה קר לו מאד מחמת שבא מהקבר הנ"ל, כי היה דרך רחוק בין ביתו להבית עלמין, וכן מהבית עלמין למקנה. מלבד שהיה שגשגה הרבה על הקבר. אף-על-פי-כן אחר כל זה היה הולך דוקא לטבל בהמקנה שהיתה עומדת בחוץ, כדי לסגף עצמו. וכל זה בהצנע בלילה. ושמעתי מאחד שאמר ששמע מפיו הקדוש, שבעת שעשה הנהגות אלו לא היה כראוי ששה שנים.

וְכָל כֶּדֶף הָיָה מִצָּנֶעַ בַּעֲבוּדָתוֹ מִבְּנֵי אָדָם, עַד שֶׁפָּעַם אַחַת הִלָּךְ לַמְקוֹה בְּבִקְרֵי בַחֲרָף, וּבָא מִהַטְבִּילָה וְהַפְּאוֹת הָיוּ לַחוֹת מִהֶמֶים. וְתָמְהוּ עָלָיו הָעוֹלָם שֶׁבַחֲרָף יִהְיֶה הָאָדָם חוֹפֵף רֵאשׁוֹ. כִּי לֹא עָלָה עַל דַּעְתָּם שֶׁהָיָה בְּמִקְוֵה, רַק סָבְרוּ שֶׁחֲפָף רֵאשׁוֹ. וְתָמְהוּ עָלָיו עַל שֶׁחֲפָף רֵאשׁוֹ בְּקִרְיוֹת כְּזֹה. וְהָיוּ מִחֲזִיקִים זֹאת לְמַעֲשֵׂה נַעֲרוֹת שָׁלוֹ. כִּי הָיָה מִצָּנֶעַ מְאֹד מְאֹד בַּעֲבוּדָתוֹ. גַּם כָּל הַתַּעֲנִיתִים הַרְבִּים מְאֹד שֶׁהִתְעַנָּה, לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מֵהֶם שׁוּם אָדָם בְּעוֹלָם, אֲפִלּוּ אָבִיו וְאִמּוֹ וְקִרְוָיו. רַק אֲשֶׁתוֹ לְבַד הִיְתָה יוֹדַעַת מְזֵה. וְהָיָה מִשְׂבִּיעָה שֶׁלֹּא תִגְלֶה לְשׁוּם אָדָם. וְהָיָה עוֹשֶׂה כְּמָה וְכַמָּה תַחֲבוּלוֹת לְהַעֲלִים וּלְהַסְתִּיר כָּל הַתַּעֲנִיתִים שֶׁהִתְעַנָּה בְּאִפְנוֹ שֶׁלֹּא יָדַע מֵהֶם אִישׁ:

ב

וּבַעֲת שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵית חוֹתְנוֹ, כִּשְׁהָיָה חֲפָץ לְדַבֵּר עִם הַבַּעֲלֵי־שֵׁם טוֹב ז"ל, דְּהִינּוּ לִילָךְ עַל קִבְרוֹ וּלְבִקֵּשׁ מֵאִתּוֹ אֵיזָה דָּבָר בְּקִשָּׁה, הָיָה רְגִיל לְנִסֵּעַ לְקַהֲלַת סְמִילָא שֶׁהָיָה סְמוּךְ לְבֵית חוֹתְנוֹ. וְהִלָּךְ עַל קִבְרֵי הַצַּדִּיק הַמְּפָרָס מוֹרְנוֹ הַרְבֵּי שֶׁעִיָּה מִיָּאֵנוֹב ז"ל, שֶׁהוּא מְנַח שֵׁם. וְעָשָׂה אֶת הַצַּדִּיק הַנִּי"ל לְשִׁלִּיחַ, שֶׁיִּלָּךְ יוֹדֵיעַ לְהַבַּעֲלֵי־שֵׁם טוֹב ז"ל אֶת בְּקִשְׁתּוֹ, מֵה שֶׁהָיָה צָרִיךְ אָז:

כא

וּבַעֲנֵנו תַּאֲנוֹת אֲכִילָה הָיָה לוֹ גַם־כֵּן מִלְחָמָה גְדוֹלָה וְיִגִיעָה גְדוֹלָה מְאֹד קִדְם שֶׁשִּׁבְרָה. כִּי בַתְחִלָּה לֹא הָיָה מְשִׁיחַ כָּלֵל לְשִׁבְרֵי תַּאֲנוֹת אֲכִילָה כְּנִי"ל. אַחֲרַיְכֶם רָצָה לְשִׁבְרֵי תַּאֲנוֹה זֹ, וְהָיָה קִשָּׁה וְכַבֵּד עָלָיו מְאֹד מְאֹד. וְכַלְפֵּי הָיָה קִשָּׁה עָלָיו שִׁבִירַת תַּאֲנוֹת אֲכִילָה, עַד שֶׁנִּדְמָה לוֹ, שֶׁכָּל הַתַּאֲנוֹת יוּכַל לְשִׁבְרֵי, מִלְבַּד תַּאֲנוֹה זֹ שֶׁל אֲכִילָה וְנִדְמָה לוֹ שֶׁתַּאֲנוֹה זֹ שֶׁל אֲכִילָה בְּהִכְרַח שֶׁתִּשְׁאַר, כִּי אֵי אֲפִשֵׁר לְשִׁבְרָה. כָּל כֶּדֶף הָיָה חֲזָק עָלָיו הַתַּגְּבִירוֹת תַּאֲנוֹה זֹ. וְאֶף־עַל־פִּיכֶן הַתַּגְּבִיר עֲצָמוֹ, וְכַפָּה אֶת יָצְרוֹ, וְשִׁבְרֵי גַם תַּאֲנוֹה זֹ שֶׁל אֲכִילָה לְגַמְרֵי.

וְגַדֵּל קִדְשׁוֹ בַּפְּרִישׁוֹת תַּאֲנוֹת אֲכִילָה הָיָה מְפָרָס לְעֵין כָּל. כִּי לֹא הָיָה אוֹכֵל כָּלֵל, וְגַם מַעֲט שֶׁהָיָה אוֹכֵל הָיָה בְּהִכְרַח גְּדוֹל מְאֹד. וְהִכְרַח לְהִכְרִיחַ עֲצָמוֹ בְּכָל הַכַּחוֹת כְּדֵי לְאָכֵל מַעֲט, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ אֵיזָה כַּח לַחֲיוֹת. וְאָמַר שֶׁבַתְחִלָּה הַתַּחֲלִיל לְשִׁבְרֵי תַּאֲנוֹת אֲכִילָה, דְּהִינּוּ שֶׁהָיָה מְכָרִיחַ עֲצָמוֹ וְהִרְגִיל עֲצָמוֹ לְאָכֵל פְּחוֹת מִמָּה שֶׁהָיָה אוֹכֵל תַּחֲלָה. וְכִשְׁנַעֲשֵׂה רְגִיל בְּזֵה שִׁיאֲכַל פְּחוֹת מִקִּדְם, רָאָה שֶׁגַם עֲדִין יֵשׁ לוֹ תַּאֲנוֹה בְּזֹאת הָאֲכִילָה אֶף־עַל־פִּי שֶׁהִיא פְּחוֹתָהּ מִקִּדְם. וְהַתַּחֲלִיל שׁוֹב לְשִׁבְרֵי תַּאֲנוֹתוֹ וְלְאָכֵל עוֹד פְּחוֹת מְזֵה. וְאַחֲרַיְכֶם רָאָה שֶׁגַם זֶה תַּאֲנוֹה, וְאָכַל עוֹד יוֹתֵר פְּחוֹת. וְכֵן אַחֲרַיְכֶם רָאָה שֶׁגַם בְּזֵה יֵשׁ לוֹ תַּאֲנוֹה עֲדִין, וְאָכַל עוֹד יוֹתֵר פְּחוֹת. וּבְדַרְכֵי זֶה נִהְגָּה עַד שֶׁהָיָה אֲכִילָתוֹ פְּחוֹתָהּ וּמַעוֹטָהּ מְאֹד מְאֹד בְּתַכְלִית הַצְּמָצוּם וְהַמַּעוֹט אֲשֶׁר אֵי אֲפִשֵׁר לְבָאֵר. וְאַחֲרַיְכֶם יָשָׁב עֲצָמוֹ שֶׁאֶף־עַל־פִּי שֶׁאֲכִילָתוֹ מַעוֹטָהּ מְאֹד, אֶף־עַל־פִּיכֶן עֲדִין יֵשׁ לוֹ תַּאֲנוֹה בְּזֵה הַמַּעֲט שֶׁאוֹכֵל. וְהַתַּגְּבִיר עֲצָמוֹ, וְשִׁבְרֵי הַתַּאֲנוֹה גַם בְּזֵה הַמַּעֲט, עַד שֶׁשִּׁבְרֵי תַּאֲנוֹת אֲכִילָה לְגַמְרֵי, וְיָצָא מִהַתַּאֲנוֹה לְגַמְרֵי בְּתַכְלִית הַקִּדְשָׁה עַד שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ שׁוּם תַּאֲנוֹה כָּלֵל וְכָלֵל לֹא. וּבִין כֶּדֶף וּבִין כֶּדֶף שֶׁהָיָה פּוֹרֵשׁ עֲצָמוֹ כְּלַפֵּי מֵהָאֲכִילָה, מַחֲמַת זֶה לֹא הָיָה יָכוֹל עוֹד לְאָכֵל כָּלֵל. וְכַפִּי הַנִּרְאָה מְדַבְּרֵי הָיָה שֶׁאַחֲרַיְכֶם הָיָה לוֹ כַּח לְאָכֵל בְּקִדְשָׁה בְּלֵי תַּאֲנוֹה כָּלֵל, אֲפִלּוּ אִם הָיָה אוֹכֵל הַרְבֵּה, אֲבָל כְּבֹר לֹא הָיָה יָכוֹל לְאָכֵל מַחֲמַת רְגִילוֹתוֹ, שֶׁהִרְגִיל עֲצָמוֹ בְּאֲכִילָה פְּחוֹתָהּ וּמַעוֹטָהּ מְאֹד. וְאָמַר, שֶׁאַחֲרַיְכֶם עַל הַיָּם בַּעַת שֶׁנִּסַּע לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל אִזְ רָאָה שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם חֲיוֹת מְשׁוּם דָּבָר, אֲזִי הִכְרִיחַ עֲצָמוֹ לְאָכֵל קֶצֶת. וּמֵאֵז וְהִלָּאָה הַרְגֵל לְאָכֵל קֶצֶת. אֲבָל קִדְם לָזֶה, לֹא הָיָה אוֹכֵל אֲפִלּוּ אֲכִילָה פְּחוֹתָהּ כְּזֹו. כִּי בְּאֲמַת גַּם אַחֲרַיְכֶם, אַחַר שֶׁהָיָה עַל הַיָּם, הִיְתָה אֲכִילָתוֹ גַם־כֵּן מַעוֹטָהּ מְאֹד מְאֹד. וּמִקִּדְם גַּם שְׁעוֹר פְּחוֹת כְּזֹה לֹא הָיָה אוֹכֵל. וּבַעֲנֵנו הִנְסִיעָה שָׁלוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יֵשׁ הַרְבֵּה לְסַפֵּר. גְּדֵל הַיְסוּרִים הַעֲצוּמִים וְהַקְּשִׁים מְאֹד שֶׁהָיָה לוֹ בַּהֲלִיכָה וּבַחֲזָרָה, וְגַדֵּל הִיְגִיעוֹת וְהַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ וְרַבּוּי הַמְּנִיעוֹת שֶׁהָיָה לוֹ קִדְם שֶׁזָּכָה לְבוֹא לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. וּיְבַאֵר כָּל זֶה בְּקִנְטָרִס מִיַּחַד לְקַמּוֹ בַּעֲזַרַת הַשֵּׁם יְתַבְרַךְ, אֲפֹס קִצְחוֹ וְלֹא כָּלוּ, כִּי אֵי אֲפִשֵׁר לְבָאֵר:

כב

ובענין שבירת כל המדות רעות היה מפלג בקדשה מפלגת מאד מאד. וקצת ספר מענין שבירת פעס, ואמר, שמתחלה היה פעסן גדול מאד מאד, ואחר כך, מחמת שרצה להיות איש כשר כראונו יתברך, התחיל לשבר מדה זו של פעס עד שזכה לשבר מדה זו של פעס. אבל תכלית שבירת מדה זו מהפך אל הפך, דהינו להתהפך לטוב גמור שלא יכפת לה כלל כלל שום דבר, ויהיה רק טוב בלי שום צד קפיצא בעולם, זה זכה רק בארץ ישראל. שם זכה לזה שנתבטל הפעס בתכלית הבטול, וזכה ונעשה טוב ממש, ולא נשאר בו שום צד קפיצא בעלמא. עד שאחר כך אפלו מי שהיה עושה לו כל הרעות שבעולם, לא היה בלבו שום צד שנאה וקפיצא עליו, אדרבא היה אוהבו ולא היה בלבו עליו כלל, כי היה רק בלבו טוב בלבו. כי היה רק בלבו טוב בלי שום צד קפיצא וכעס כלל, רק בלבו טוב. וזה זכה בארץ ישראל כפי"ל. וכבר מבאר בספריו הקדושים תורה על זה, שדיקא בארץ ישראל זוכין לבחינה זו, שהיא בחינת ארץ אפים, הפך פעס וחרון אף. ושבישביל זה נתאנה משה רבנו לארץ ישראל וכו' כמו שכתוב: "וימהר משה ויקד ארצה" (שמות ל"ד) ודרשו רז"ל: "מה ראה - ארץ אפים ראה" וכו' (סנהדרין קיא). עין שם (לקוטי מוהר"ן סימן קנ"ה). ובמדות ענוה, התפאר עצמו מאד שהוא ענו בתכלית הענוה. ואמר שאין מי שזוכה לענוה באמת, כי אם מי שהוא במדרגה זו שיכול לומר על עצמו שהוא ענו כמו משה רבנו עליו השלום שכתב על עצמו: "והאיש משה ענו מאד מפל האדם" וכו' (במדבר י"ב). וכמו שמצינו בדברי רז"ל: שאמר רב יוסף: "אל תתני ענוה דאיכא אנא" (סוטה מט:). והוא ז"ל היה בבחינה זו, והתפאר עצמו בעצם מעלתו במדת ענוה בתכלית הבטול לגמרי:

כג

ואמר שהוא ענו בתכלית העניויות בכל האיברים. כי יש אחד שהוא ענו ואין הענוה בלב. ויש שהוא ענו ואין הענוה מגיע באיזה אבר, אבל אצלו הענוה בתכלית בכל האיברים, כי לבו וכל איבריו הם בתכלית הבטול:

כד

גם הבננו מדבריו שהיה מספר עמנו, שבימי נעוריו בעת שיגע וטרח בשביל עבודת השם היו לו כמה וכמה מיני סגופים. וכפי הנשמע ומוכן מדבריו שהיה לו כל מיני סגופים שבעולם, הן גלגול שלג וכו' וכיוצא. ואמר, שהסגוף לאחז עצמו לבלי לחפך עצמו כלל זהו הסגוף הגדול ביותר. דהינו כשמינשכים לאדם הדברים השכיחים סמוך לבו, ודרך כל אדם לחפך עצמו בכל עת שמרגיש איזה נשיכה. והיה מקבל זאת לסגוף, לאנס את עצמו לבלי לעשות שום חפך, לא ביד ולא בגוף ולא בשום אבר, ואמר שזהו סגוף גדול מאד. כי האדם מנח, והנשיכות מתגברים אז ביותר, והוא אסור לו לזוז בידיו ולא בשום אבר, רק מרגיש כל נשיכה במח. והוא סגוף גדול מאד (וכבר שמעתי זאת גם משאר אנשים שזהו סגוף גדול מאד). והוא ז"ל עשה הכל, כל מיני סגופים שבעולם. והכל בתמימות ובאמת, עד שזכה למה שזכה, אשרי לו. גם בענין יסורים שיש על רב הצדיקים, ממש לא נשמע ולא נראה בעל יסורין כמותו, ואי אפשר לספר ולבאר. והיה מלא יסורים מבית ומבחוץ. ובתחלה קדם סוף ימיו היה לו יסורים עצומים ונוראים אשר לא היו יסורים דגמתם בעולם. וספר שהיסורים שלו הם בידו בכל עת שרצה הוא מקבלם על עצמו, ובאים עליו היסורים הללו, ובעת שרצה לסלקם, נסתלקים מעליו. ועצם קשי וכבד היסורים הללו היה בלי שעור. ואמרו בשמו שאמר, שבשעה שבאו עליו היסורים, מעצם הקלגת הצער והכאב

המפלג מאד מאד, היה כמעט יכול לנשף עץ בשניו מעצם הכאב (כדרך האדם שישי לו יסורים מפלגים שמעצם היסורים הוא קורץ בשניו. ועליו ז"ל היו יסורים כבדים וקשים כל כך עד שבשעת היסורים היה אפשר שיחתך עצים בשניו מעצם הצער). אולם גדל רבוי היסורים הקשים והעצומים שהיה לו בסוף ימיו שלשה שנים רצופים היו גדולים וקשים עוד יותר ויותר בכפלי כפלים, אשר אין לשער ולהעריך כלל. וקצת מזה יבאר במקום אחר אם ירצה השם אפס קצהו (חיי מוהר"ן סימן רכ"ג). ויש עוד הרבה בזה לספר, אך השמטנו הרב, אפלו מהמעט שאנו יודעים כי גם זה המעט הוא רב לספר, ולא יספיקו הרבה יריעות. ועוד חזון למועד לבאר יותר בעזרת השם יתברך:

כה

כלל הדברים. שבכל עניני קדשה ופרישות הן בתאוות והן במדות, והן בעניני יגיעות ועבודות וטרחות ויסורים וכו' בשבילו יתברך, הכל כאשר לכל, היה חדוש נפלא ונורא מאד. והיה מפשט מכל התאוות ומכל המדות בתכלית, עד שלא נשאר לו משום תאוה ומדה שום שמץ בעלמא. וזכה למעלה נוראה מאד מאד בתכלית המעלה. ואי אפשר לדבר כלל בעצם הפלגת מעלתו כי "כל המוסרין גורע" (סנהדרין

וכל מה שספרנו עד הנה, אם אמנם כגנות נחשבו כל הספורים הנ"ל לנגדו לפי עצם מעלתו שזכה אחר כך, עם כל זה ספרנו כל זה מענין עבודתו ודרכיו בימי ילדותו, למען נדע ונשכיל איך הבחירה חפשיית, וכל אדם יוכל לזכות אם ירצה למעלה מפלגת מאד. אף על פי שנדמה לו שקשה וכבד עליו העבודה מאד, ואין מניחין אותו לכנס כלל בעבודתו יתברך, כי התאוות והמדות רודפין אחריו מאד, אף על פי כן צריך שהיה עקשן בעבודתו ולבלי להסתכל על כל זה. כי בספורים הללו יבין החכם מדעתו איך גם על רבנו הקדוש והנורא זכר צדיק וקדוש לברכה עבר גם כן כל המניעות והקבדות הנ"ל, ועבר בכל זה, ואף על פי כן זכה לשפר הכל מחמת שרצה באמת בעבודתו יתברך ויבחר בחיים באמת עד שזכה למחמת שרצה באמת בעבודתו יתברך ויבחר בחיים באמת, שאפלו לא היה מורע האלקי הבעל שם טוב זכר צדיק וקדוש לברכה, רק אפלו אם היה ממשפחה הירודה שבישרא, היה זוכה גם כן למחמת שזכה עלידי עצם עבודתו ויגיעתו שיגיע וטרח מאד מאד בעבודתו יתברך:

כו

והקפיד מאד על אלו האנשים שסוברים שעקר מעלת הצדיק והשגתו שזכה הוא מצד הנשמה לבד, מחמת שישי לו נשמה גבה מאד. ואמר שלא כן הדבר, רק העקר תלוי במעשים טובים ויגיעות ועבודות. ואמר פרוש שכל אדם שבעולם יכול לזכות למדרגה הגבה ביותר. כי אין הדבר תלוי אלא בבחירת האדם לבד, אם ירצה לרחם על עצמו וילישב עצמו היטב היטב מה שטוב לפניו באמת וכו'. "והכל לפי רב המעשה" (אבות ג' טו):

כז

ועל כן אפלו המופתים הנוראים שראינו מרבנו ז"ל, אין אנו עוסקים בזה לספרם. כי אין זה שבח אצלו כלל לפי עצם הפלגת מעלתו. רק ספרנו מה שנוגע לעבודתו יתברך, למען יתעורר המשכיל החפץ באמת. כי אין שום תרוץ בעולם וכל אדם יכול לזכות למעלות גבהות, אם ילך ויתנהג בדרך רבנו ז"ל, שמבארים כאן בספור זה. והעקר להיות רגיל מאד בתפלות ובקשות הרבה מאד ובפריט לדבר

בינו לבין קונו בלשון שמדברים בו, להרבות בשיחה לפניו יתברך לרצותו ולפיסו יתברך, ולהתחנן לפניו שיקרבו לעבודתו באמת. ודי בהערה זו לכל החפץ באמת: חזק:

סדר הנסיעה שלו לארץ ישראל

א

קדם שנסע לארץ ישראל היה בקאמיניץ. והנסיעה שלו לקאמיניץ היה פליאה גדולה. כי פתאם נסע מביתו, ואמר שיש לו דרך לפניו לנסע, ונסע מביתו על הדרך שנוסעין למעז'בוז'. ואמר שהוא בעצמו אינו יודע עדן להיכן הוא נוסע, ונסע למעז'בוז'. ובמעז'בוז' נתנדע לו מן השמים, שהוא צריך לנסע לקאמיניץ ונסע לקאמיניץ. וכל נסיעותיו היו בפשיטות כדרך אנשים פשוטים, בלי שום התנשאות ובלי שום פרסום. אף על פי שאז כבר היה מפרסם בעולם, אף על פי כן הזכיר מאד לאנשיו שנסעו עמו שיזהרו בלי להודיע בשום מקום שהוא נוסע. ולא נדעו בשום מקום שהיה שהוא נמצא שם, כי נסע בהעלם כדרך הסוחרים.

והיה בקאמיניץ, ואז באותו העת לא היה רשאי שום יהודי לדור בקאמיניץ ולא ללון שם בתוך העיר. רק כל היהודים היו דרים חוץ לעיר, וכל מי שהיה לו איזה עסק בתוך העיר, היה נכנס לתוך העיר ביום, והיה רשאי להיות שם כל היום. ובלי להזכיר כל היהודים לצאת מן העיר, כי לא היה רשאי שום יהודי ללון שם כמפרסם. ונכנס רבנו ז"ל לתוך העיר עם איש אחד שהיה עמו אז, והיה שם עד הלילה, ובלי להאיש שהיה עמו שיצא מן העיר, והוא ז"ל נשאר שם לבדו בתוך העיר. וצוה על האיש הנ"ל שפיוס המחרת יבוא לתוך העיר וימצינו שם. והוא ז"ל לן שם לבדו בתוך העיר ואין שום ברירה יודע מה עשה שם. וביום המחרת נכנס האיש הנ"ל לתוך העיר ומצינו שם. ואחר כך נכנס הוא ז"ל עם האיש הנ"ל לתוך כמה וכמה בתים ועשו להם איזה שיכות לכנס שם, ובקצת בתים צוו לתן להם יין שרף וכיוצא בזה, והיו בתוך הרבה בתים מאד ואין שום אדם בעולם יודע פונתו מה עשה שם. ואחר כך נסע משם לביתו. ואחר כך אחר שלן שם רבנו ז"ל מאותו העת והלאה נתן רשות לאנשי קאמיניץ לדור בתוך העיר:

ב

ואמר רבנו ז"ל: מי שיודע מפני מה היתה ארץ ישראל תחלה ביד פנעו ואחר כך באה ליד ישראל, הוא יודע מפני מה הוא היה תחלה בקאמיניץ ואחר כך בארץ ישראל (עין לקוטי הלכות מילה הלכה ג').

והנסיעה לקאמיניץ הייתה פליאה גדולה מאד. וכל העולם אמרו פרושים על זה. קצת דורשין לשבח וקצת וכו'. אבל כלם טעו, אפלו אותן שאמרו לשבח לא כונו כונתו כולל. ואפלו אותן שידעו קצת, מחמת שהוא בעצמו גלה להם איזה רמז, אפילו פירכו לא ידעו כונתו בשלמות. וכבר אמר דבר נאה על זה, על מה שהעולם טועין עצמן בו תמיד בכל מה שהוא עושה וכו' (חיי מוהר"ן סימן ר').

קצת אמרו, שנסע כדי למצא שם את הכתבים של הבעלשם טוב שסגרו באבן, ואמרים קצת שהם טמונים שם בקאמיניץ, ואמרו שנסע לשם בשביל זה. והוא ז"ל התלוצץ מזה, ואמר שלא נסע כלל בשביל זה, כי אינו צריך להם כלל. ואמר, אלו היה רוצה אותן הכתבים היו מביאים אותם לביתו, אך הוא אין צריך להם כלל:

בגרב חג הפסח (שנת תקנ"ח לפ"ק), יצא אדמו"ר ז"ל מהמקנה, ואמר לזה שהלך עמו שבזאת השנה יהיה בודאי בארץ הקדושה. ובחג הפסח אמר תורה על פסוק: "ושבילך במים רבים ועקבותיך לא נודעו" (תהלים ע"ז). והקשה מרישא לסיפא ואמר תורה על זה ותרוץ קשיא זו. ומתוך דברי תורתו הקדושה, נתודע לכל באי אלו, שבודאי ישע לארץ ישראל:

וכאשר שמעה אשתו זאת, שלחה בתה אלו לשאל אותו איך אפשר לו להניח אותם מי זפרנסם. והשיב כך: את תסעי למחנה, אחותך הגדולה יסח אהד אותה להיות בביתו משרתת קטנה שקורין "נאינקע", אחותך הקטנה יסח אהד אותה לביתו מצד רחמנות. ואמך תהיה משרתת קעחירין [מטבח], וכל מה שבבית אמכר הכל על הוצאות הדרך. וכאשר שמעו זאת בני ביתו געו כלם בבכי, ויכו כמה זמים ולא היה לו שום רחמנות עליהם. ואמר כי לא סגי בלאו הכי יהיה איך שיהיה הוא ישע בודאי, כי רבו כבר הוא שם ומעוטא בתר רבא אזלי (ואמר בזה הלשון: "ווארין די גרעסטי העלפט איז שוין דארט וכו'").

ואמר: אני רוצה לנסע לארץ ישראל, ואני יודע גדל המניעות והעכובים שיהיו לי על זה בלי שעור וערך, אך כל זמן שהנשמה בקרבי, כל זמן שיהיה לי רוח חיים באפי, אמסר נפשי ואסע בכל כחי לשם, וכל עוד נפשי בי אסע לשם, "וה' הטוב בעיניו יעשה" (שמואל א' ג').

ז

ואמר: בכל פסיעה ופסיעה של נסיעת ארץ-ישראל הנה לי מסירת נפש. ואמר: אני רוצה לנסע מיד איד שיהיה אפלו בלי מעות, אך מי שיירצה לרחם עלי יתן לי מעות על הוצאות. ותקף נסעו אנשי שלומנו בעירות הסמוכים וקבצו מיד איזה סף למען יהיה לו על כל פנים על הוצאות לנסע מביתו, כי הנסיעה היתה בנחיצות גדולה וראו שאי אפשר לעכבו בשום אופן, איזה זמן כלל. ונסע מיד בזריזות מביתו בחיי איר, והמתיק סוד יחדו עם איש אחד מאנשיו שיסע עמו בצותא חדא:

ח

ובחיי איר, נסע מביתו מקהלת מעדועדיוקא לעיר ניקולייאב. ושם הנה ספינה עבור חטים, ונסע עם אותה הספינה דרך אדעס. והוא הנה הראשון שהתחיל לנסע לארץ ישראל דרך אדעס. כי מקדם היו המשלחים ושאר אנשים יראים לנסע דרך אדעס. כי אמרו שהים מסכן דרך שם. והוא בחכמתו הגדולה הבין תקף שטוב יותר מכמה טעמים לנסע על הספינה מאדעס, כי מקצרים את הדרך הרבה שיש ממדינתנו לגאלאץ, גם יוצאים מן הסכנה שיש כשנוסעים מגאלאץ, שיש סכנה גדולה כשיורדים מהנהר טונא על הים כמפרסם. עליכן לא השגיח כלל על דברי העולם ונסע מניקולייאב דרך אדעס לקטאנבול:

ט

וצנה להאיש שהיה עמו לקנות ניר הרבה ודיו. ומיד בבואם על הספינה התחיל לכתב תורה. והזהיר את האיש הנ"ל לבל יעין כלל במכתב, והכרח האיש להבטיח לו בהן שלו, ואז האמין לו, ונתן לו המפתח מהתבה. וביציאתם מאדעס שם, לוו אותו הרבה אנשים מאד בכבוד גדול ונסעו אחריו כמה עגלות, ולוו אותו בשיר במשחה ושמחה גדולה מאד. ובבואם לספינה והתחילו לילך על הים השחור, תקף במעט לעת הראשון היה "פרטינע" גדולה דהינו רוח סערה, עד שהגלים קפצו על הספינה, והכרחו להיות בחדר סגור ומסגר מחמת המים שלא יבואו עליהם. והיו ברקים ורעמים ורוחות גדולות בלי ערף. והיה פחד גדול מרעש הרעמים והגשמים ושאון הגלים, ומחמת פחד לא היה באפשרי לישן בלינה וכו' (עין חיי מוהר"ן סימן קל"ז). ואחר ארבעה ימים באו לקטאנבול. וישבו על הספר, כי לא היו יודעים באיזה בית לכנס כי לא היו יכולים להפיר בין ישמעאל ליהודי, ולא יכלו לשאל מחמת שלא היו יודעים לשונם. ובראותם שם שהם יושבים על הספר הלכו ומצאו איש אחד מתרגמן שיודע גם לשוננו, והיה מליץ בינותם. ומיד שברו להם אכסניא טובה בחלק הנקרא "גאליטא". וכאשר נכנסו לשם אחר שעה או שתים, אמר שאין רצונו לעמד שם. ושאל אותו המליץ: אפשר טוב לפניכם להיות בעקר סטאנבול, דהינו בעיר המלוכה ששם דירת התוגר, ושם אין שום זוג רשאי לבוא לשם, כי אם זכרים לבד, והשיב ששם בודאי טוב לפניו.

וגלה לו שיש שם שד"ר מארץ-ישראל ועמם עוד שני אנשים ממדינתנו שהיו בארץ-ישראל ועכשו הם חוזרים לביתם ונוסעים מארץ-ישראל לחוץ-לארץ. וכאשר שמע זאת, אמר הוא ז"ל להאיש הנ"ל שהיה עמו: אני מזהיר אותך לבל תגלה אותי כלל ולא תגיד כלל מי אנכי, אם ישאלו עלי. ויצאו לשם לעיר הנ"ל. ובבואם לשם, מיד הפיר אחד משני האנשים הנ"ל שנסעו מארץ-ישראל לביתם, את האיש שנסע עם רבנו ז"ל, ושאל אותו: מה אתה עושה כאן? השיב לו: אני נוסע עם זה הדרך בשנים לארץ הקודש. ושאל אותו מי הוא זה? והשיב לו שיש לו בילעט מהקארדאן של הקיר"ה מאוסטרין [רשיון מנציג הקיסר האוסטרין] ולא רצה לגלות לו מי הוא בעצמו, פאשר הזהיר אותו רבנו ז"ל כנ"ל. ונכנס בלבם על רבנו ז"ל שהוא נוסע מהקארדאן לחלק על החסיד המפרסם בוצינא קדישא מורנו הרב אברהם קאליסקיר ז"ל והנלוים אליו. ונכנסו בטעות זה עד שהיה להם הוכחות גדולות על זה לפי טעותם, ונדמה להם פאלו הוא ז"ל הוא משלח מאנשים רבים בשביל לחלק עליו. והתחילו לחקר אצל האיש הנ"ל שהיה עם רבנו ז"ל אם יש לו אגרת, והשיב שאין לו. ושאלו אותו מה כוננתו בנסיעה זו לארץ-ישראל, והשיב שאינו יודע כוננתו. ולא רצו עוד לסמוך על האיש הנ"ל, ואמרו שגם הוא מרמה

אותם. ואמרו: אף-על-פי שמכבדו אנו מכירים אותך לאיש כשר אבל עכשו שוב אין אנו יודעים אם עודך מחזיק בתקנתך. ושאלו אותו: שאלת את רבך רבי נחמן ממעדועדבקה, אם לנסע עם האיש הזה? אמר להם: הן. אבל הם לא סמכו עוד על דבריו כנ"ל, כי נדמה להם בברור על רבנו ז"ל, כאלו הוא איש מרמה חס ושלום, ונוסע לחלק על אנשי ארץ-ישראל. והלכו אצלו ז"ל בעצמו לחקר אצלו מי הוא, ומאיזה מקום הוא ומאיזה משפחה ולא רצה לגלות כלל. ודברו אתו בחכמתם, ורצו לחקר בכמה אופנים כדי להוציא ממנו איזה דבור להבין ממנו על ידיזה מי הוא, והוא השיב להם על כל שאלתם בחכמתו, ולא יכלו להבין כלל. ובלבל דעתם מאד מאד, ורמה אותם ועקם את מחם, עד שלא יכלו לעמוד עליו כלל להבין ממנו לא דבר ולא חצי דבר. ובכל פעם נדמה להם לאיש אחר. למשל, ששאלו אותו אם הוא כהן השיב הן. אחר-כך ביום שאחר זה שאלו אותו פתאם אם הוא ישראל. השיב הן. שאלו אותו: אתמול אמרת שאתה כהן ועכשו אתה אומר שאתה ישראל? והשיב: כהן זה מדת חסד וישראל מדת אחרת, וברוך השם שיש בי מדה זאת וגם מדה זאת. ואמרו לו: נכר אתה שאתה מהחולקים בודאי, ואינך רוצה לגלות. והתחילו לשנא אותו בתכלית השנאה, ובזו אותו בכל מיני בזיונות וקללו אותו בקללות נמרצות בלי שעור וערך פמה ימים. ורב הבזיונות היה מאחד משני האנשים הנ"ל. והוא ז"ל התחיל לבקש אותם ואמר להם: זאת תדעו שבודאי לא אגלה עקר פונת נסיעתי לארץ-ישראל, כי מלבי לפומי לא גליתי, ואף על פי כן "מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" (תהלים קל"ג), אף-על-פי שלא ידע אחד עקר פונת חברו. והשיבו לו: אם אתה תגלה לנו פונתך בודאי יגיע לך טובה גדולה עד מאד. והשיב להם: אני איני רוצה לקבל טובה מכס ולא אגלה לכם עקר פונתי בשום אופן, אדרבא, אתם תוכלו לקבל טובה מאתי אם תרצו. השיבו לו: נראה בלשונך שאתה מדבר בלשונות המפרסמים הגדולים, כמו ר' ברוך ורבי שלום ורבי נחמן וכו' שדרכם לדבר גדולות בלשון נסתת, אך בודאי אין אתה אחד מהם, כי נראה שאתה בודאי מהחולקים על הצדיק הנ"ל. ואמרו לו שקדם שיבוא לארץ-ישראל יהיה שם אגרת בארץ-ישראל שהוא מהחולקים והמרגלים לבל יוכל להטעות אותם. גם הלכו להסרסור מהספינות, והוא מאנשי פולין ונשא אשה מהפרענקין, וחמותו היא יוצאת ונכנסת בבית התוגר, והאיש ההוא איש גדול שם. והלכו אלו האנשים הנ"ל אל זה הסרסור, ובקשו אותו ואמרו לו: למען השם, לבל תניח את האיש הזה לנסע להתם, כי הוא מהחולקים ורוצה לעשות גרוש שם חס ושלום, ואם תוכל לעשות לו איזה רעה - שכתך כפול מן השמים. ורבנו ז"ל והאיש שהיה עמו לא ידעו מזה:

כלל הדבר, כי אלו שני האנשים הנ"ל בזו אותו ז"ל בקל מיני בזיונות וכו', והוא סבל הכל ולא רצה לגלות להם בשום אופן מי הוא, ורמה אותם בכונה ובלבל דעתם מאד מאד עד שהיו מבזים אותו בקל פעם על שבכל פעם הוא מושגה עניניו. פעם אחד דבר עמהם עד שנדמה להם בברור שהוא מלאגורנא (עיר באטליא) וכו', ואחר-כך ראו שלא כן הוא ובזו אותו מאד מאד. ופעם אחד דבר עמהם ונדמה להם שהוא בן הקאמרניר, דהינו בן המגיד מקאמרנא, שהיה אז מחלקת גדול עמו כמפרסם. ואחר-כך בתוך הדברים התחיל הוא ז"ל לקלל את הקאמרניר וגערו בו: הלא הוא אביד? וראו שעדין לא עמדו עליו. ובכל פעם היה לו שם אחר, ובכל שם שקראו אותו נענה להם ובא אליהם. פתאם יצא מפיהם וקראו ישעיה כדי לנסותו אם הוא בן הקאמרניר ששמו ישעיה, ובא הוא ז"ל תכף ומיד אליהם ונדמה להם בודאי שהוא בן הקאמרניר. ואמרו לו: אתה הוא בודאי בן הנ"ל. והשיב להם והזכיר להם שאינו בנו. בתוך כך התחילו לדבר מהמתנה ששלח הקאמרניר לבנו, והתחיל הוא ז"ל תכף לבקשם ולהפציר אותם שיהיו מראין לו את המתנה שלו וראו שוב שהוא בנו, ואחר-כך דברו עמו עוד, וקלל אותו. ונבהלו מאד מאד ובאו בכעס גדול ובזו אותו מאד מאד. וכששאלו אותו: למה אתה אומר עכשו ששמך כך ואחר-כך שם אחר, וכן בשם מקומך? השיב להם גם-כן שכל שם ושם הוא כפי המדה והספירה שנתחז בו וכו' ואני ברוך השם כלול מפלם. וכל מה שעבר בענין זה יקצרו המון יריעות לספר. והוא ז"ל היה מעורר אותם לפעמים מהשנה והתחיל לדבר עמם עד שבאו בכעס גדול, והתחילו עוד לקלל ולבזות אותו מאד. ובערב שבת קודש באו הם מבית הטבילה, והוא ז"ל היה שוכב על הדרגא יחף ובלי חגורה ובלי כובע עליון. ושאל אותם: מפני מה בכל השבוע, הגוף שלי קל ואין לי כבדות ועכשו יש לי כבדות גדול מאד, עד שכמעט איני יכול לעמוד ממקום זה? והשיבו לו: מחמת שבכל ערב שבת קודש הנשמה זו עולה למעלה ונשמה היתרה באה למטה (זהו חלק ב' דף קלה:), ואצריך להלכה הנשמה שלך, ונשמה יתרה אינך זוכה לקבל, עלכן נשאר גופך פאבן. והשיב להם: אוי לכם, אפלו בדבר קל כזה אינכם יודעים מה להשיב. ובקש אותם שיקבלו אותו על שבת אצלם ולא רצו. ובשבת קבלו את האיש שהיה עמו אצלם על

שבת ואותו לא רצו לקבל והכרח לאכל מאכלי חלב כי לא רצו לאכל שם בשר. רק הם היה להם איזה שוחט. וגם בשבת היה להם מחלקת גדול מאד עמו, ורצו לדוחפו לחוץ, כי הוא נכנס אצלם אף על פי שלא אכל עמם, והם התחילו לריב עמו עד שרצו לדוחפו לחוץ והיה רעש גדול שם. וכן בבקר היה גם כן.

כלל הדבר, כי הוא ז"ל עשה בכונה, והניח עצמו לבאות בכל מיני בזיונות. ואמר להאיש שהיה עמו שאלו הבזיונות יהיו לו לו טובה גדולה בהליכה ובחזרה. כי גדל עצם המניעות הגדולות שהיה לו לבוא לארץ ישראל אי אפשר לשער ולהעריך ולספר. ולא היה לו באפשרי לבוא לארץ ישראל כי אם על ידי קטנות זאת כאשר נשמע אחר כך מפיו בפרוש. ואמר, שאם לא היו לו אלו הבזיונות והקטנות לא היה לו באפשרי לבוא לשם בשום אופן. ואמר שראה שהוא מכרח לשאר שם בסטאנבול דהינו למות שם, אך זאת הקטנות והבזיונות הצילו אותו, כי קדם שבאין לארץ ישראל וכיו כני"ל. אחר כך צוה רבנו ז"ל להאיש שהיה עמו שיתן להאנשים הנ"ל שבזו אותו כני"ל, מהמאכלים ומשקאות ומיני מרקחת שלהם שהיה עמם, לתן להם מהכל. ונסעו אלו האנשים לביתם, ולא רצו לקבל אגרת מרבנו לביתו, רק מהאיש שהיה עמו קבלו אגרת. ורבנו ז"ל הניח אגרת שלו בתוך אגרת של האיש הנ"ל. ואלו האנשים היו רוצים לפתח את האגרת של האיש הנ"ל אוילי יוכלו להבין ממנו איזה דבר מרבנו ז"ל, מי הוא ומאין הוא, אבל לא היו יכולים למצא האגרת אצלם, כי נעלם מהם היכן שהניחו את האגרת. ולא בא לידם האגרת עד שבאו אל הקאמיר (תחנת מעבר גבול) בנאליחיי אז מצאו האגרת אצלם, וראו מן האגרת שזה היה רבנו ז"ל. המה ראו כן תמהו, ונבהלו מאד. והאיש ההוא שבזה אותו הרבה כני"ל בא לביתו ונפטר בסמוך לביאתו ממש:

יא

ומיד אחר נסיעתם מסטאנבול, בא אליו הסרסור הנ"ל, והראה לו אגרות הרבה מצדיקי דורנו ששלחו אליו בקשתם להיות לעזר לאנשים הנוסעים מהכא להתם, כי הוא חשוב בעיני השרי מלוכה. בכך תדעו, אם תגלו לי מי אתם ומאיזה משפחה אתם הרי טוב, ואם לאו, יש לאל ידי לעשות עמכם רעה אשר לא תוכלו כפרה, ולא יועיל הון לשחד במקוון. ולא די שלא תסעו לארץ הקדש גם תהיו בבית האסורים, וכיוצא בדברים אלה. וכאשר שמע זאת רבנו ז"ל, מיד אמר לו האמת, ששמו רבי נחמן, והוא נכד להבעל שם טוב ז"ל ולרבי נחמן מהארידענקא ז"ל. מיד נסוג אחר הסרסור הנ"ל והלך מאתו. וליום המחרת בא הסרסור בהכנעה אליו ואמר לרבנו ז"ל בלשון אהבה וחבה: רבי ה' עמכם. תדעו שכל הטובות תקבלו מאתי, ושכרכם יהיה כפול על זה שגליתם לי האמת. כי אם לא הייתם מודים לי, הייתי מוסר אתכם לבית הסהר, והייתי נענש בעלמא דין ובעלמא דאתי. ובקשתי אתכם לקבל טובה מאתי, הן בשכירות הספינה, הן בשאר דברים, כי אני מוכן ומזמן לשרת אתכם:

יב

וביום מחר בא, ואמר שבא ספינה מחוץ לארץ עם יהודים ויש להם גם כן שוחט מבהק. ושם באותה ספינה היה הרב החסיד המפרסם מורנו הרב זאב וואלף נרו יאיר מטשארני אוסטרקא ושאר אנשים חשובים. ושאלו על רבנו ז"ל וגלה להם האיש שהיה עם רבנו ז"ל האמת. ותכף שלח ר' זאב הנ"ל אחרי רבנו ז"ל שיבוא אליו לאכסניא שלו, ויקבלו באהבה להתארח עמו יחד, ולא רצה רבנו ז"ל ללכת אצלו, כי אמר: כאן טוב לפני. כי היה עושה בסטאנבול כל מיני קטנות, והיה הולך יחד וכלי חגורה וכלי כובע עליו, והיה מלבש רק בה"אינטיר-שלאק" (חלק הפנימי של הבגד) שהיה לו מאיזה מלבוש, והיה הולך בשוק כדרך בני הנעורים הרצים בשוק ומצחקים, והיה עושה מלחמות בדרך צחוק כדרך בני הנעורים. והיו מכנים אחד בשם הצרפת ואחד בשם אחר, ועשו מלחמה והיה פלין תכסיסי מלחמה ממש. והיה עושה עניני קטנות הרבה מאד שם בסטאנבול. אחר כך נפל הדבר רחמנא לצלן בחו זה, הינו חצר, והיה מכרח לברח משם. והכרח לכנס באכסניא של רבי זאב הנ"ל, ועשה עבורו סעדה גדולה. והיה הרב ר' זאב הנ"ל נוהג בו כבוד גדול מאד מאד בלי ערף. ורבנו ז"ל עשה כמה דברים אז שהיה כנגד רצון ר' זאב הנ"ל אך אף על פירכו אהבה

מקלקלת השורה. ומעצם האהבה, לא הסתכל על זה כלל, אף-על-פי שהיה בעיניו פליאות גדולות. כי בכל עת שהיה ר' זאב מתפלל לפני העמוד בשבת כדרך המפרסמים, ורבונו ז"ל היה אוכל באותו העת. כי היה מתפלל מקדם, עד שבעת תפלתו של ר' זאב היה הוא ז"ל אוכל סעדתו. וכן היה בליל שבת ובשבת בשחרית ובסעודה שלישית. ובעת שישוב ר' זאב לסעודה השלישית, כבר ברוך רבונו ברפת-המזון. וזנה להאיש שהיה עמו שישתכל אם יש כוכבים, והתפלל תכף ערבית והבדיל ולקח הלולקע ונכנס לבית ר' זאב והוא התחיל בסמוך הסעודה השלישית כדרך המפרסמים. ותכף כשנכנס רבונו לשם בלי כובע עליון ובלי חגורה והלולקע בידו, תכף קבלו בכבוד גדול ר' זאב הנ"ל, וברוך ברפת-המזון מיד, והתפלל ערבית והבדיל, ודבר עם רבונו ז"ל כמעט כל הלילה. והיה אהבה גדולה ביניהם. ורבונו ז"ל עשה שם כל מיני קטנות כנ"ל. והיה שם על קבר של ר' נפתלי ז"ל. וכל מה שעבר עליו בסטנבול בגשמיות וברוחניות תקצר המון וירעות לספר. וכפי המוכן מדבריו, שהיה שם בספנה גדולה ועצומה והיה סבור שבודאי יהיה נשאר שם דהינו שישתלק שם, אף השם יתברך עשה עמו נסים הרבה, ועבר על הכל. והקטנות הנ"ל הועיל לו מאד. גם כשבא מהקבר של רבי ר' נפתלי נפל פתאם על הארץ ושכב כך כמה שעות. ואחר-כך הניחו אותו על המטה ושכב שם כל הלילה עד למחרת חצי היום. והיה שוכב כמי שנגוע עד שערזו השם יתברך שקום ממטו וחרז לאיתנו. והיה לו ספנות גדולות רבות ועצומות ומניעות אין מספר בכל עת ובכל רגע שם. ואמר שהבזיונות והקטנות הנ"ל הועיל לו מאד כנ"ל:

יג

ואמר רבונו ז"ל, שכל כך נכנס בהקטנות ונעשה רגיל בעיני הקטנות כל-כך, עד שאחר-כך כשבא לארץ ישראל ורצה להשליך זאת היה מוכרח להכריח עצמו בכחות לשבר ולהשליך את עיניו קטנות הנ"ל, כי כבר היה קשה עליו להשליך זאת מחמת גדל הרגילות. כל כך היה נכנס בהקטנות בתחלה. גם אחר-כך כשבא מארץ-ישראל היה חדוש נפלא בעיניו זה. ועצם הפלגת גדלת חכמתו בעיניו זה, עמק עמק לא נשמע ולא נראה כזאת. כי זה דוע שקדם שיוצאין מדרגא לדרגא צריך שיהיה ריזה קדם העליה וכו', ואז צריכין לעיני קטנות להיות איש פשוט לגמרי וכו'. והוא ז"ל, מחמת שכל זמיו לא היה עומד בשום פעם על מדרגה אחת, רק בכל פעם בכל יום ובכל שעה היה עולה תמיד מדרגא לדרגא, על-כן היתה חכמתו בעיניו אלו גבוה ועמק מאד, "עמק עמק מי מצאנו" (קהלת ז')

יד

ואז באותו העת היתה המלחמה של הצרפת, שהלך הצרפת לארץ התוגר למצרים ולארץ-ישראל וכיוצא כמפרסם. וכאשר נשמע לאנשי סטאנבול שהמלחמה הנ"ל מתעוררת והצרפת הולך ובא על הים [ורבונו ז"ל לא השגיח על זה ורצה להפקיר את עצמו. ואמר להאיש שהיה עמו: תדע שאני רוצה לספן את עצמי אפלו בספנות גדולות] אזי לא רצו קהלה קדישא של סטאנבול להניח שום יהודי לצאת מקיר העיר וחוצה, לפרש על הים. ורבונו ז"ל לא השגיח על זה ורצה להפקיר את עצמו. ואמר להאיש שהיה עמו: תדע שאני רוצה לספן את עצמי אפלו בספנות גדולות ועצומות אף את נפשך איני רוצה להפקיר. בכך, אם תרצה קח לך מעות על הוצאות ושוב בשלום לביתך, ואני אסע לבדי בהעלם ובהסתתר מאנשי סטאנבול. כי את עצמי אני מפקיר, יהיה איד שיהיה וכו'. והאיש הנ"ל מאן בזה ואמר: במקום אשר יהיה שם אדוני אם למות אם לחיים שם יהיה עבדך ובאשר תלכו אלך גם-כן. והשם יתברך ברחמיו הוא מסבות מתהפך, וסבב ברחמיו, שאחר יום או יומים נשמע היות שיושב שם בסטאנבול חכם הגדול מירושלים, אשר קבץ על יד נדבות עבור עניי ירושלים עיר הקדש, והיה בדעתו להתעקב שם עוד שנה אחת. ופתאם נתעורר ואמר לאנשי סטאנבול: תדעו שנתגלה לי שאני מוכרח מיד לנסע לירושלים, כי אני רואה שהימים ממשמשיני ובאין להסתלק מן העולם, ואתם אל תיראו את עם הפרנצוז, ואין לכם לדאג עבור ישראל שילכו להתם, כי בודאי לא יאנה להם שום הזק בעזרת השם וה' ישמרם ברחמיו, עד בואם לשם. כי כבר נרשם מקום קבורתי בירושלים. ומיד שמעו

לדבריו, והלכו ושכרו מיד ספינה גדולה, והכריזו: מי שרוצה לילך על הספינה ילך. והלכו הרבה אנשים ונשים וטף, הן מאנשי ספרד והן מאנשי אשכנז, ונסע רבנו ז"ל גם כן על ספינה זו לארץ הקדש. ודבר רבנו ז"ל עם החכם מירושלים הנ"ל, שיקח אותו לירושלים, כי אמר שאינו רוצה להיות לא בצפת ולא בטבריה. וכן המתיקו סוד ביניהם. ובקתם על הים היה רוח סערה גדולה מאד מאד שקורין (אפרטינע גדולה מאד), והיתה הספינה בסכנה גדולה. "יעלו שמים ירדו תהומות" וכו' (תהלים ק"ז). ולא היה עוד בלב איש מהם להנצל מן המיתה. והיו צועקים כלם אל ה'. והיתה לילה אחת כמו יום הכפורים ממש, שהכל בוכים ומתנדפים ומבקשים כפרה על נפשם. ואמרו סליחות ושאר דברי תפלות ותחנונים. ורבנו ז"ל היה יושב דומם. והתחילו כמה אנשים לומר לו מפני מה הוא שותק בעת צרה כזאת? ולא השיב. אך אשת הרב דקהלת קדש חאטין. שהיתה מלמדת ובכתה וצעקה כל הלילה והתחילה היא גם כן לומר לו כאלה. מפני מה הוא דומם. וכמדומה שקלל אותה. ואמר לה: הלואי הייתם שותקים גם אתם היה טוב לפניכם. ובזאת תבחנו, אם אתם תשתקו - ישתק הים מעליכם גם כן. וכן היה ופסקו מלצעק ושתקו. ואזי מיד כשהאיר היום "יקם סערה לדממה ויחשו גליהם וישמחו" וכו' (תהלים ק"ז):

טו

ואחר יום או יומים נשארה הספינה בלי מים שראויין לשתיה. כי פסקו אצלם המים של שתייה שהיה על הספינה. ולא נשאר להם כ"אם כלי אחת של מים סרוחים ועכורים ותולעים היו מרחשין בהם. ואלו המים חלקו לאנשי הספינה במדה, לאיש "אקיי" (מדה קטנה) אחת. והיה להם סכנה גדולה מהצמאון יותר מכל הסכנות, ואזי התפללו אנשים ונשים וטף מקירות לבם. ונתעורר עוד הפעם רוח סערה גדולה, והביא הספינה אחר שני מעת לעת לארץ הקדושה לספר ירושלים לעיר הקדש יפו. ורצה רבנו ז"ל לירד שם מהספינה ללכת אל ירושלים עם החכם הנ"ל בצותא חדא כנ"ל. ומאת ה' היתה סבה, ולא הניחיהו הישמעאלים שיפנס אליהם. כי הסתכלו על מלבושיו ועל תאר פניו שיש לו פאות ארזים כנהוג במדינתנו, ושאינו יודע לשונם וכיצא בזה, ואמרו שהוא בנדאי אחד מהמרגלים של הצרפת. ולא הועילו שום פיוס ובקשות. ונשאר רבנו ז"ל על הספינה. והיה בדעת הקאפיטאן להתעבב שם עם הספינה להיות עומד לפוש איזה ימים. ואז היה שני ימים קדם ראשהשנה. אך הספינה לא יכלה לעמד שם מחמת גלי הים שרצו להפכה, ולא הועיל שום עצה ותחבולה לזה. והיה הדבר לפלא גדול בעיני הקאפיטאן, ושאל: מה זה ועל מה זה? והשיבו החכמים של הספרדים, שקבלה בידם איש מפי איש, שבזה המקום, נשלף יונה בן אמתיה הנביא. ולא יכלה הספינה לעמד שם אותה הלילה והקרחו לזוז עם הספינה משם. והלכו משם ובאו בערב ליל זכור ברית לעיר הקדש חיפה. ועמדו אצל הר הכרמל נגד מערת אליהו. ובאשמרת הבקר אמרו כל העם סליחות בשמחה גדולה. ואחר כך התפללו תפלת שחרית, ואחר כך הלכו כלם לעיר הקדש חיפה אנשים ונשים וטף. ואז נכנס רבנו הקדוש ז"ל לארץ הקדושה, ובא אל המקום אשר נכסף אליו, והשתוקק אליו בהשתוקקות וכסופין ונגועים גדולים מאד מאד, ומסר נפשו אלפים ורובבות פעמים בשביל זה, והשליך נפשו מנגד עבור זה. וגדל עצם השמחה שהיה לו באותה הרגע שנגנס ועמד על אדמת הקדש, אי אפשר לשער במח. אלו כל הימים דיו וכו' לא יספיקו לבאר אפס קצה מזה. כי תכף ומיד השיג מה שהשיג. כי אמר שתכף כשהלך ארבע אמות בארץ ישראל פעל מיד מה שרצה להשיג. ואחר חצות היום הלכו למקוה, ואחר כך לבית הכנסת ונתמהמהו עד הלילה. וכשבא רבנו ז"ל לביתו אל האכסניא שלו, והיה לו שמחה גדולה ועצומה עד מאד, ובכל רגע ורגע אמר להאיש שהיה עמו: אשריד שזכית לכה להיות עמי כאן. וצנה לו לקרות ולהזכיר לפניו מהצעטיל כל הנרשמים שם, דהינו כל הנלוים אליו שנתנו לו צעטליך משמותיהם. ואכלו שם סעדת הלילה של ראשהשנה, והכלל בשמחה גדולה עד אחר הסעדה עד ששכבו שם לישון. ובבקר הלכו לבית הכנסת. ואחר שבאו מבית הכנסת נתעורר בו דאגה ולב נשבר מאד בלי ערף ולא דבר מאומה עם שום בן אדם:

טז

ותכף אחר ראשהשנה היה רצון רבנו ז"ל לחזר תכף לביתו, ולא היה רוצה לנסע קלל לשום מקום,

לא לצפת ולא לטבריה. אך האיש שהיה עמו היה כוספו חזק מאד לזון עיניו במקומות ארץ-ישראל. ובא אל רבנו ז"ל, ואמר לו, שיש שינה לילך עמם לטבריה. והשיב לו: יש לך פסופים לטבריה. לך שכר חמורים. ועשה כך. ונתן להם אדרוף (דמי קדימה). ובחזירתו מהבעל חמורים אמר לו תכף: שכרת חמורים? השיב לו: הן. אמר לו רבנו ז"ל: תכף ומיד תלך ותקח מהם האדרוף, ואם לא ירצו להחזיר לך, אזי תניח לאבוד האדרוף כי איני רוצה לילך לשם. ואחר שתי שעות או שלש נפל האיש הנ"ל שהיה עמו בחלשה גדולה רחמנא לצלן. ואז נתן שבח והודאה להשם יתברך. אשר מנעו ללכת עם השירה הנ"ל:

ז

אך תכף כאשר נשמע לאנשי ארץ-ישראל היושבים בצפת ובטבריה שרבנו ז"ל הוא בחיפה, שלחו הגדולים והצדיקים אשר שם, לבקש את רבנו ז"ל שישע אליהם. ובאו אנשי טבריה על יום כפור אליו, והביאו לו אגרות מגדולי הצדיקים, שכלם מבקשים אותו לבוא לטבריה על חג הסוכות. והוא לא השגיח על כל ז'ה. ואמר להאיש שהיה עמו לקנות לו אתרוגים. והלך אל החכם החונה שם, ונתן לו עשרים פאריס (שם מטבע) והלך אל שדה ישמעאל, והביא לו שלשה אתרוגים מבחרים ויפים מאד. בתוך כך שהיה יושב שם בחיפה בא ישמעאל אחד רך בשנים, וישב אצלו, ודבר אליו דבורים הרבה, ולא ידע מה הוא אומר. וכן היה אצל כל סעדה וסעדה ביום ובלילה, והיה מחבב אותו מאד. ופעם אחת בא אליו בכלי זין כעס גדול, והתחיל לזעק ולצעק עליו והוא לא ידע מה הוא מדבר, אך אשה אחת ממדינת וואליחיי היתה שם, ותכף כשהלך הישמעאל, אמרה אל רבנו ז"ל, למען השם שיברח מבית זה, כי זה הישמעאל אומר שהוא ז"ל ילך עמו ללחם שקורין ("פעחטין"). ותכף ברח הוא ז"ל לבית החסיד המפרסם מורנו הרב זאב מטשארני אוסטרקא הנ"ל והצניעו אותו בחדרי חדרים. ואחר כך בא הישמעאל הנ"ל עוד הפעם לבית אכסניא של רבנו ז"ל, ואמר: היכן האיש הלז? ודיע להויה שישב אהב אותו מאד, ואני אתן לו החמורים וגם הסוס שלי שילך עם השירה לטבריה ושוב אין לו להתפחד ממני ככל מעתה. וכן היה, שבא רבנו ז"ל אל אכסניא שלו, ובא הישמעאל ולא דבר לו כלום רק שתק ונחם. ואחר כך חבב אותו זה הישמעאל מאד באהבה יתרה. וענין זה של הישמעאל היה פליאה גדולה. ואמר רבנו ז"ל שהיה לו יסורים מהאהבה של הישמעאל יותר מן השנאה והכעס שלו. וכפי הנשמע מפיו הקדוש, שהיה בענין מעשה זו שהיה לו עם הישמעאל סכנה גדולה, וכמזמה שנשמע מפיו הקדוש, שאמר שזה הישמעאל היה חס"מ בעצמו וברוך השם שגדול ממנו בשלום בחסדי ה':

ח

ובחל המועד סכות הלכו כל העולם, וגם רבנו הלך עמהם, למערה של אליהו הנביא. ושם עשו כל העולם שמחה גדולה ורקודין ומחולות. והוא לא היה שמח כלל. רק ישב שם בהכנעה גדולה ובלב נשבר. ושאל הרב ר' זאב הנ"ל את האיש שהיה עמו: מה זה ועל מה זה, שהוא בעצבות מן ראש השנה עד עתה? וה' יודע אם טוב הדבר. וגם בשמחת תורה עשו הקפות ברקודין ושמחה כנהוג בפרט שהיו שם אנשים חסידים, והוא ז"ל היה גם כן בבית הכנסת, ולא רצה לעשות שום הקפה, רק ישב שם בהכנעה ובכפיפת ראש (כאשר דרכו היה כן עלפי הרב, קדם שזכה לפעל מה שהיה רוצה בכל עת ובכל שעה, שהיה לו לב נשבר מאד בכל פעם וכו') כאשר יבאר לקמן). ואחר שמחת תורה אמר להאיש שהיה עמו: ברוך השם פעלתי מה שרציתי על צד היותר טוב ונכון, ואף-על-פי-כן היה בדעתי להתמהמה כאן מחמת חבוב ארץ-ישראל, ועכשו ברצוני לנהג נסיעות לבתינו לחוף לארץ. על-כן לך ושכר הספינה לסטאנבול. ולא אבה האיש שהיה עמו לשמע אליו ומאן לנסע לביתו, כי אמר שרצונו להיות בטבריה וכו'. והשיב לו רבנו ז"ל: מאחר שאתה מתאוה להיות בטבריה, לך ושכר חמורים לשם. כי דרכו היה לבלי להתעקש הרבה על שום דבר וכו' (חיי מוהר"ן סימן ושיכר חמורים, והלכו לעיר הקדש טבריה. ובאו לשם לעת ערב. וכל הלילה הלכו אנשי טבריה לקבל

פָּנִי זֶה נִכְנָס וְזֶה יוֹצֵא. וְהִרְבָּה הִלְבִּישׁוּ עֲצָמוֹן בְּבִגְדֵי שֶׁבֶת לְכַבּוֹדוֹ. וְלֹא הָיָה יוֹשֵׁן כָּל הַלַּיְלָה מִחֲמַת זֶה. וּבִתְחִלָּה נִתְאַכְסַן בְּבֵית שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ בֵּין וְנִכְדָּ שֶׁל הָרֵב הַקְּדוֹשׁ מוֹרְנוּ הָרֵב נִחְמוֹן מֵהָאֲרִידֵעִיקָא ז"ל. אַף רַבִּים אָמְרוּ שֶׁצָּרִיכִין לְרֵאוֹת בְּשָׂבִילוֹ בֵּית גְּדוֹל שֶׁיְהִיָּה לוֹ הִרְחֵבֵת הַדַּעַת. וּמִיָּד הִסְפִּימוּ שֶׁיִּתְאַכְסַן בְּבֵית הָרַבְנִי הַמְּפָרָסָם הַנִּזְתִּיק וְחֲסִיד מוֹרְנוּ הָרֵב צְבִי הָאֲרִקְעָר, וְנִכְנָס לְשֵׁם. וְשָׁלַח אֵלָיו הָרֵב הַקְּדוֹשׁ הַמְּפָרָסָם מוֹרְנוּ הָרֵב אַבְרָהָם קְאֲלִיסְקָעֵר ז"ל, בְּאִשְׁרֵי שִׂיּוֹם הַקְּזָה הוּא אֶצְלוֹ. עַל־כֵּן הוּא מִן הַנִּמְנָע שֶׁיִּלְךְ אֶצְלוֹ לִתֵּן לוֹ שְׁלוֹם. וְהִשִּׁיב רַבְּנֵי ז"ל, שֶׁבְּלֹא זֶה הָיָה בְּדַעְתּוֹ לִילְךְ אֵלָיו. וּמִיָּד הִלְךְ לְהַצְדִּיק הַנִּז"ל, וְקָבְלוּ בְּכַבּוֹד גְּדוֹל מְאֹד וּבְאֵהָבָה יִתְרָה וּבְחֶבְבָה גְּדוֹלָה מְאֹד מְאֹד. וְגָדַל הָאֵהָבָה וְהַחֲבוּב שֶׁהָיָה לְהָרֵב הַקְּדוֹשׁ מוֹרְנוּ הָרֵב אַבְרָהָם הַנִּז"ל עִם כְּבוֹד רַבְּנֵי הַקְּדוֹשׁ ז"ל אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר וּלְסַפֵּר. וְשִׁחַר פָּנָיו שֶׁיִּתְאַכְסַן אֶצְלוֹ, וְהִשִּׁיב רַבְּנֵי ז"ל שֶׁזֶּה אִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲמִד בְּקִבְעוֹת אֶצְלוֹ. אַף עַל שֶׁבֶת אַחַת יְהִיָּה אֶצְלוֹ. וּבַיּוֹם מָחָר שָׁלַח בְּשָׂבִילוֹ, וְקָבְלוּ עַל שֶׁבֶת הָרֵאוֹן פְּרִשֶׁת נֹחַ. וּבְלִיל שֶׁבֶת כֶּפֶף רַבְּנֵי ז"ל אֶת רֵאוֹ שֶׁיִּבְרָךְ אוֹתוֹ, וְקָפַץ אַרְבַּע אַמּוֹת מִמֶּנּוּ לְאַחֲרָיו בְּרַעְדָּה גְּדוֹלָה. וְדָבַר בְּהִתְלַהּבוֹת גְּדוֹל וְלֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְהִבִּין מֵה שֶׁאָמַר. אַף בְּסוֹף דְּבָרָיו שֶׁמְעוֹ שֶׁאָמַר: אִיךָ אֵין מִתְבַּיְשִׁים בְּפָנָי זֶרַע הַבַּעֲלִישִׁים טוֹב ז"ל, וְלֹא רָצָה לְבָרַךְ אוֹתוֹ. אַף אֶת הָאִישׁ שֶׁהָיָה עִם רַבְּנֵי ז"ל בְּרֵךְ מִיָּד כֶּשֶׁכֶּפֶף רֵאוֹ. וְהָיָה שֵׁם בְּשַׁעַת הַסַּעֲדָה שֶׁמָּחָה גְּדוֹלָה וּבִקְשָׁה הַצְדִּיק הַנִּז"ל אֶת רַבְּנֵי ז"ל שֶׁיֵּאמְרוּ תוֹרָה. וְלֹא רָצָה בְּשׂוּם אֶפְרָן וְאָמַר הַצְדִּיק הַנִּז"ל בְּעֲצָמוֹ תוֹרָה. וְכֵן הָיָה בְּסַעֲדָה שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית. וְאָמַרְתָּ הַתוֹרָה שֶׁל הַצְדִּיק מוֹרְנוּ הָרֵב אַבְרָהָם הַנִּז"ל הָיָה בְּהִתְלַהּבוֹת גְּדוֹל וּבִצְעָקָה גְּדוֹלָה וְלֹא נִשְׁמַע שׂוּם דְּבוּר, רַק לְבַסּוֹף סִיּוֹם כֶּךָ הוּא עֹקֵר עֲבוּדַת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ. וְרַבְּנֵי ז"ל הָיָה מְשַׁבַּח וּמְפָאֵר הַתוֹרָה שְׁלוֹ בְּלֵי עֵרֶךְ, כְּמַעֲט שֶׁאֵין דְּגִמְתּוֹ. גַּם אֲנִכִּי שֶׁמְעַתִּי מִפְּנֵי הַקְּדוֹשׁ שֶׁאָמַר, שֶׁשְׁלָמוֹת הָיָה רַק לְהַצְדִּיק מוֹרְנוּ הָרֵב אַבְרָהָם הַנִּז"ל. וְאָמַר לִי: הֲלֹא רְאִיתִי כְּמָה צְדִיקִים, אֲבָל שְׁלָמוֹת הוּא רַק אֶצֶל הַצְדִּיק הַקְּדוֹשׁ הַנִּז"ל:

יט

ואחר שבת, ביום ראשון, בא הצדיק מורנו הרב אברהם הנז"ל אל רבנו ז"ל לאכסניא שלו ודברו ביחוד שניהם. ואחר יום או יומים, נפל רבנו ז"ל על ערש דוי רחמנא לצלו ושלח על פדיון להצדיק הנז"ל. ובכל יום ויום היה הולך הרב מורנו הרב אברהם הנז"ל לבקרו. ואחר כך היה שם המעשה המפרסם של המסור שהיה שם. והמסור היה אחד מאנשי חוץ לארץ שפאו לשם, ונעשה מסור אצל הפאשע (ועשה רעות גדולות לאנשי טבריה). ותפס את גדולי העיר בשבניה, ותפס אותם בבזר תשעה שבועות. ואחר כך נסעו אנשי פריינקין (הספרדים) אל הפאשע ונתנו לו הון רב ופטר אותם, והלכו ותפסו את המסור, ורצו לחלק אותו, ועשה עצמו כאלו כבר נגוע ומת. ואחר כך נתעורר והלך ומסר אותם, עד שנתן לו הפאשע רשות שיעשה עם כל העיר כרצונו. ועשה אותו לפקיד, ובא אל העיר בכבוד גדול עם אנשי חיל ישמעאלים, בגדלה ובכבוד. ואזי תקף ומיד ברחו כל העיר ולא נשאר כי אם נשים וטף והיה בכיות גדולות בכל העיר, והיתה צעקה גדולה ובכיות רבות בכל

בית

ובית. וגם רבנו ז"ל רצה לברח, אף לא היה יכל מחמת חלשתו. וכבר התחיל לצאת מן העיר, אף חזר אחר כך. ומאת ה' היתה זאת, כי עלידי רבנו ז"ל חזרו כלם לתוך העיר, כי המסור הכניע עצמו מאד תחת רגלי רבנו ז"ל, והלך לרבנו ז"ל, והכניע עצמו מאד תחתיו. וענין ההנהגה שנהג עם המסור הנז"ל תקצר היריעה לספר, כי נהג עמו בחכמה נפלאה עד שהמסור נתבטל נגדו. וצוה להאיש שהיה עם רבנו ז"ל שיעשה כרוז שיחזרו כל הבוחרים, וחזרו כלם עלידי צוה לתוך העיר. ורבנו דבר עמו בחכמה, ואמר לו שנאה ויפה לפקיד שיתפלל על צרת ישראל, ושהיה חסיד וענו. כי המסור הנז"ל היה צבוע, ודמה עצמו כאלו הוא חסיד, והתחיל לדבר עם רבנו ז"ל עניני חסידות. והוא ז"ל עשה עצמו כלא דע, עד שנדמה להמסור כאלו הוא ז"ל מחזיק אותו גם כן לחסיד. ודבר עמו בחכמה וערמה, ודבר על לבו שירגיל את עצמו לומר תהלים. עד שאמר לו רבנו ז"ל: בזאת אדע שאין בך גאות, אם תוכל לומר תהלים בבית לפני בני הנעורים בבכיה גדולה. וכן היה. והתחיל מיד לומר תהלים בבכיה גדולה ודמעתו על לחיו. ואחר כך נפל המסור לחלשה. ואף על פי כן היו שומרים על כל השערים לשמר אם יבואו משלחים, כי זה היה מסירתו שאמר שפא הון רב מכאן להתם. אף ה' היה בעזרם, והעלימו הדבר מהמסור הנז"ל. ושלחו את האיש שהיה עם רבנו ז"ל לחיפה וקבל הוא את המעות מהמשלחים והוליכם לטבריה ונתנם לרבנו ז"ל, והוא נתן להם וחלקו. וכאשר עמד המסור מחלשתו, התפאר את עצמו שיעשה להם עוד רעות. ואמר רבנו ז"ל שמצוה להחליף אותו מחיים למיתה. וכך היה סופו שנפל עוד הפעם לחלשה, וחנקו אותו ומת (ענין שלחו ערוף אשון משפט סימן שפ"ח סעיף י'). והיה לרבנו ז"ל, שמחה גדולה, על שנתגלגל על ידו זכות פזוה, כי על ידו חזרו כלם לתוך העיר. ובחזירתם לשם שמחו עמו כלם ביחד. והלך רבנו ז"ל שם על קבר זקנו רבי נחמן ז"ל. וגם שקרו חמורים, ונסעו על כל המערות. ובבואם למערת רבי שמעון בן יוחאי, אזי בני הנעורים עסקו בתפלה ובלמוד זהר פאשר פקד עליהם הוא ז"ל.

וממנו לא ראו שום דבר, רק היה שמח עד מאד. ובכל עת בא אצל האיש שהיה עמו, ואמר לו אשריך וכו'. ובליילה הלך מחדר לחדר והזהיר אותם לומר זהר וכו' וכיוצא, והוא בעצמו לא אמר כלום, רק היה הולך ומנגן בעצמו והיה בשמחה גדולה עד אור היום. וכשהאיר היום עמד בטלית ותפלין והתפלל כמה שעות. ומשם נסע עמהם למערת הלל, ושם אמר גם הוא קפיטל לייג ולי"ד ושם גם כן היה בשמחה גדולה. ומשם הלכו לקבר שמאי, שם נפל עליו עצבות. ואמר שתמיה גדולה אצלו זאת. ואחר כך אמר שיש תרוץ על זה, ולא גלה התרוץ. ומשם נסעו לשאר מערות. ובבואם להר הגדול שיש שם על ראש ההר מערת התנא רבי כרוספדאי, לא היה באפשרי לילך עם החמור לשם, וקפץ מעל החמור, והלך הוא בעצמו עם האיש שהיה עמו. והלך כמעט על ידיו ועל רגליו עד בואו למערה זו. ושם נשתהה קצת, וחזרו משם למערה אחרת. והיו על מערה של נוקא אחד, ובאותה המערה היו הכל יראים לכנס, כי אמרו שנחש כרוץ שם באותה המערה. גם אילן גדול היה על המערה זו. ורבונו ז"ל היה הראשון שנכנס לשם, ולא היה שם נחש כלל. ומאז והלאה התחילו כלם לילך באותה המערה. ואחר כך הלכו על שאר מערות עד שחזרו לטבריה. ואז צוה רבנו להאיש שהיה עמו שיסע לחיפה לשכר ספינה לחוף לארץ. ובבואו לשם לשכר, בתוך כך בא ספינה עם הרב הגאון החסיד המפרסם דקהלת שפיטובקא, וגם שלוחי דרבנו. ואז היתה המעשה, שהיו יראים לקבל בעצמם המעות עצמם מחמת המסור הנ"ל, והכרחו למסור המעות הכל ליד האיש שהיה עם רבנו וכו' כנ"ל. אזי הכרח האיש הנ"ל לחזר לטבריה עם המעות. ובבואו לטבריה אמר רבנו ז"ל: מן הסתם רצון השם שנהיה בארץ ישראל עוד איזה זמן. ואמר רבנו ז"ל שישכרו לו חמורים לילך לירושלים עיר הקדש. וכששמע זאת הצדיק הקאליסקער, בקש מאתו שלא ילך. וכאשר בא הצדיק השפיטובקער לטבריה עשה סעודה גדולה בלילה עבור רבנו ז"ל וחבב אותו מאד. ודברו בנחוד, ולא שמע שום אדם מה שדברו יחד. ועשה רבנו ז"ל שלום בין הרב הקדוש דשפיטובקא ורבין הרב הקדוש הקאליסקיר. ואחר זמן קצר נפל שם דבר בעיר, והכרח לברח מאכסניא שלו לאכסניא אחרת. ואחר כך נפל שם הדבר גם כן, והכרח לברח מטבריה. ובריתו מטבריה בעת הדבר רחמנא ללכלן היה בספינה גדולה מאד, כי השער של החומה היה סגור, והיה מכרח לברח דרך המערה עד שבא אל החומה אצל שפת פנת. ורצה לעלות על החומה ולירד משם כדי לצאת על ידיה מן העיר. והיה כאשר עלה על החומה ועבר ובה על צד השני כלפי חוץ, הסתכל והנה הים תחתיו, והוא היה תלוי ועומד על ידיו ועל רגליו על החומה למעלה, ותחתיו היה הים, ונשא לבו להשם יתברך, והצילו ברחמיו. ויצא משם בשלום עד שבא לעיר הקדושה צפת, ונשבו שם גימס אחרים, עד שנשמע שהצרפת יבוא בקרוב לעכו:

ב

וכששמע זאת, שלח שליח מיוחד לעכו לשכר הספינה מרעגאז שהוא בשלום עם כל האמות. הינו כי יש מדינת רעגאז, ויש להם שלום עם כל המלכים. וכשאותה הספינה מוציאה דגל שלה, אזי אין לוקחין לתוך הפלעו. כי דרך הספינות של מלחמה שחוטפין על הים ספינה עם האנשים שבה לתוך הפלעו דהינו בשביה, אבל כשהספינה הנ"ל מוציאה רעגאז מוציאה דגל שלה, אזי אין לוקחין מהם לתוך הפלעו. וכן היה ששכרו לו ספינה כזו. וכששמע הרב הצדיק מורנו הרב אברהם הנ"ל שרבנו ז"ל רוצה לנהוג נסיעות לביתו, שלח שליח מיוחד אליו עם אגרתו וגם אגרת הפוללת. והוא ז"ל זרז את עצמו מאד ולא רצה להמתין על אגרת של הרב הגאון דקהלת שפיטובקע, ויצא משם בערב שבת קדש פרושת זכור. והלכו כל הלילה עד שלש שעות קדם קבלת שבת, אז באו לספר של עכו. ושלחו הטאלמיטש (סוכן הנסיעות) שיקח אותם על הספינה, ובא והשיב, שאי אפשר בשום אופן לקח אותם מחמת שכבר הספינה מלאה מאנשים שנכנסו לשם יותר מדאי. והכרחו רבנו ז"ל עם האיש שהיה עמו לכנס לתוך העיר עכו לשבת שם פרושת זכור. והלכו להגביר שהיה להם אגרת אליו מהרב הקאליסקיר הנ"ל. ונתארחו אצלו. ושם נפל עליהם פחד גדול מאד מאד, מחמת שהיה שם בערך חמשה עשר אלף אנשי חיל לשמעאלים ויותר, עם כל השניף להם לתקסיסי מלחמה וסגרו הדלת של חומת העיר. ובשבת בבקר בעת התפלה בא הטאלמיטש, ואמר, שאי אפשר למצא עוד שום ספינה רוצה לצאת, רק ספינות סוחרים שמעאלים שהולכים לסטאנבול עם סחורה. ואף על פי שעמהם יש פחד לילך מספנת אנשי חיל שהיו מצויים אז על הים ששוקחין לתוך הפלעו דהינו לשביה, אף על פיריכו טוב יותר לכנס בספינה זו, מלהיות פאו. כי באה הפקדה, שאחר שנים או שלשה ימים תהיה המלחמה, ומן הסתם יהרגו הרבה בעיר הזאת, ומה לכם לצרה הזאת. עליכן יתיר לי מעלת כבוד תורתו לילך לשכר ספינה עבורכם בשבת כי פקוח נפש דוחה שבת (שבת קלב). וכן היה, והלך הטאלמאטש ושכר ספינה עבורם ונתן אדרוף אחד דינר זהב. ובתוך כך באו עוד הרבה ספינות עם אנשי חיל מאיינגל-לאנד (אנגליה) גם כן לעכו, ונתרבה שם עוד הפחד יותר ויותר. והיה דחק גדול בעיר כי היה המקום צר להם להכיל רבוי אוכלוסין כל כך. והיה

פחד גדול שם באותו השבת (וכך בני הבית שעמד שם רבנו ז"ל, כלם פראשו כפיהם). אך אף על פי כן היה להם לרבנו ז"ל ולהאיש שהיה עמו קצת נחמה, מה שכבר שכרו ספינה בשבילם. גם היה להם צער מה שלא הכינו לעצמם כלל שום אכילה ושתייה לקח על הספינה כי כפתאם היה הדבר בני"ל. וזכרו את עצמם שבכניסתם על הספינה מחוץ לארץ לארץ ישראל היה להם על הספינה כל טוב על ארבעה או חמשה חודשים כמנהג הולכי הים, ועכשו לא היה להם כלום. ובבקר ביום ראשון שלח רבנו ז"ל את האיש שהיה עמו שילך עם הטאלמיטש לקנות צידה לקח על הספינה פנהוג. ולא מצא לקנות על השוק, וחזר לאכסניא. ורבנו ז"ל עמד אז מעטף בטלית ותפלין ולא דבר אתו מאומה. והאיש הנ"ל נפל ונרדם מגדל הצער והאימה, ורבנו לא ידע שהוא בבית, בתוך כך נעשה הרעש הגדול שם, כי בא הפקדה מהפאשי שהוא נותן ארכא רק שתי שעות, מי שאינו יודע תכסיסי מלחמה יראה לברח על הים, כי אין שום שער פתוח לצאת מן העיר כי אם דרך הים. ומי שימצא תוך העיר אחר שתי שעות ישחטו אותו שם. כי הישמעאלים של העיר היו רוצים לעשות הרחבה בתוך העיר שלא יהיה להם דחק בלכוד מאנשים הרבה, עליהן רצו לשחט את הנמצאים שם, לפנות להם מקום שלא יהיה להם דחק בלכוד. והיה שם רעש גדול וצעקה גדולה בעיר ופחד ואימה גדולה מאד, ובשעת הרעש הגדול ברח רבנו ז"ל משם על הים, ולא הסתפל כלל על האיש הנ"ל שהיה עמו והוא היה נרדם בני"ל. אחר כך נתעורר האיש הנ"ל וראה שרבנו אינו בבית והמתין עד בוש, ואחר כך הלך לחצר, וראה ושמע שאנשים ונשים וטף צועקים ובוכים במרירות גדול מאד ותעל שועת העיר השמים. והגבירה של הבית כשראתה אותו את האיש של רבנו ז"ל באתה אצלו ואמרה לו: אוי ואבוי, חס אני על געורכם שאתם תהיו נהרגים פה, אנחנו קבלנו עלינו פנים טובה כאן, עכשו אנו צריכים לקבל גם כן מה שנגזר על המקום הזה, אבל עליכם רחמנות גדול כי תאבדו פה ממשפחותיכם וכו' וכיוצא בדברים האלה. ונפל עליו חרדה גדולה עד שלא היה לו כח למשמש באצבעותיו. ושאל אותה על רבנו, והשיבה: כמדמה לי שהוא ברח על הים. והוא כששמע זאת רצונו היה לקח התבה עם המעות והחפצים שלהם, כי רבנו ז"ל ברח שם לבדו בלי שום דבר. ולא כלל האיש לבדו לשאת את התבה והזמין לו השם איזה פריינק ונתן לו התבה עם החפצים וברח עמו לים. ומחמת המהומה הגדולה שהיתה בעיר כמעט שאחד תקע ספינו בחברו, ולא היה באפשרי לילך בעיר. אך בחמלת השם היתה סבה מאת השם, שבאותה השעה עמדו ישמעאלים על גג החומה והכריזו על איזה בשורה טובה. ונתקבצו אליהם הרבה אנשים. ומחמת זה היה לו דרך לעבר בעיר לילך אל הים. וכאשר בא האיש הנ"ל אל הים ראה הרבה ספינות ולא ראה את רבנו שם. והיה מבקש ומחפש מאד בחפוש אחר חפוש עד שמצא את רבנו ז"ל שיושב בספינה, והספינה מלאה מישמעאלים, ורבנו ז"ל ישב באמצע. וכשנתוודעו יחד רבנו ז"ל עם האיש שלו הנ"ל היה ביניהם שמחה גדולה. כי מתחלה היה להם צער גדול מאד מחמת שלא ידעו זה מזה. והיו יושבים תחלה בספינה הקטנה הנקרא "בארקאס" אחר כך הלכו עם ספינה זו עד שבאו אל הספינה הגדולה הנקראת "אקרענט" שהיתה עומדת סמוך לחיפה. וראו שהספינה מסבבת עם "הורמאטיס" (תותחים) (והיה להם לפלא. אך אמרו בלבם שמחמת שעת מלחמה הוא, על כן גם הספינה של הסוחרים הולכת גם כן עם הורמאטיס. ובאמת ספינה זו היתה ספינה של מלחמה, עם אנשי חיל וכלי זין. ובנדאי הוא ספנה גדולה ועצומה מאד להתועד עמהם יחד, בפרט עם אנשי חיל ישמעאלים שהם פרא אדם ובפרט לפרש עמהם על הים. ורבנו ז"ל בשעת בריחתו בעצם הרעש, לא כון לכנס בספינה ששכרו לו, כי לא ידע היכן הוא, ונכנס בשעת בהלה בספינה זו. ולא ידע כלל שהיא ספינה של מלחמה). ולקחו אותם הישמעאלים, והכניסו אותם אל הספינה הגדולה ונתנו להם חדר מיוחד. וגם נתנו להאיש הנ"ל שהיה עם רבנו ז"ל, קנה שרפה טעונה. ולא היו יכולים לשאל אותם דבר כי לא ידעו הלשון. ולא היה להם שום מאכל ומשתה בספינה. ואחר שתיים או שלש שעות בליקח סגרו הדלת מהחדר ושכבו לישן. ולא אכלו מאומה, כי לא היה להם מה לאכל בני"ל. ואחר שעה או שתיים פתח אחד את הדלת ואמר להם בלשון נכרים של מדינתנו מה אתם עושים כאן? הלא זאת היא ספינה של מלחמה ואתם תאבדו פה חס ושלום, הלא אתם רואים שהספינה מלאה סביב עם הורמאטיס טעונים. ונתעוררו משנתם וחספיו אותו בבגדו, והיה הבגד מגיואנט (בד פשוט) אך צורתו לא ראו. ובקשו אותו שיעזר להם שיניחו אותם לצאת מהספינה על הספר של ארץ ישראל, כי כבר ראו שהם בסכנה קרובים למיתה מחיים. כי ראו שפרחו הקולין (פדורים) סמוך לספינה, על כן אמרו טוב יותר לשאר בארץ הקדושה שיהיו עצמותיהם נשאים שם בארץ הקדושה, כי ראו שקשה להמלט מן ההריגה. ואמר שמכרחים לתן לו איזה סך טאליר בשביל זה, ואמר שילך להקאפיטאן. והלך האיש הנ"ל לפתח התבה לקח הטאליר, ונתמהמה קצת, והלך להקאפיטאן ופשט ידו לתן המעות להקאפיטאן, כי סבר שזה שדבר בלשון נכרים אליהם כבר בקש עבורם את הקאפיטאן עבור זה שיניח אותם. והקאפיטאן צעק עליו צעקה גדולה, ולא שמע אליו כלל. ואחר כך היו מחפשים אחר זה שדבר אליהם בלשון נכרים וחפשו בחפוש אחר חפוש ולא מצאו שם שום בן אדם שיוכל לדבר בלשון רוסיא רק הכל ישמעאלים וערביים. ואז נפל עליהם פחד גדול ואחזתם רעדה גדולה עד שלא היו יכולים לנוח על המשכב מחמת רעידת הגוף מגדל הפחד, כי אז הבינו שהם בספינה של מלחמה שקורין "קרוג שיף", והוא סכנה גדולה בלי ערף. ועדין אין יודעים מי היה זה שדבר להם בלשון רוסיא והודיע להם שהיא ספינה של מלחמה:

ובבקר באו אל הספינה אנשי חיל שקורין "ברנד וואד" (כמו משמר הגבול). ורבונו ז"ל עם האיש שלו הנ"ל רצו עוד לבוא להתנפל לפני רגלי הקאפיטאן ולהתחנן לו שייניח אותם לשוב אל הספר. אך בתוך כך עקרו האנקירס (עוגני הספינה) וברחו לצד שהרוח נשאם מחמת פחד, כי המלחמה נתעוררה מיד, ונשמע קולם מאד, ושמעו שם על הספינה קול גדול מאד של ההורמאטיס והבאמביס (פצוצים) ושאר קולות פאלו מעניני מלחמה, כי קולם נשמע למרחוק מאד. וגדל הסכנה והאימה והפחד שהיה להם אז אין לשער. ונפלו למשכב שניהם יחד. ולא היה להם אפלו מים לשתות, כי לא הכינו להם פלום כנ"ל. והי ברב רחמיו וחסדיו נתן להם חן בעיני ישמעאל אחד שהוא היה קעקיר (טבח) אצל הקאפיטאן, ונתן להם בגנבה אחד שאל קאווי שחורה (ספל קפה) לכל אחד ואחד בבקר ובערב. ומחמת החלשה שלהם היו מטלים על ערש דוי רחמנא לצלן, לא ידעו בעצמם היכן הם, כי היו סגורים בחדר שלהם נופלים למשכב. אך זאת שמעו שהיה רוח סערה ונשא את הספינה, ולא ידעו לאיזה מקום

אך כששמעו שהגיע הספינה לאיזה ספר, הלכו מהחדר לחוץ לראות המקום שהגיעו לשם, וראו שאין זה סטאנבול. ושאלו את הישמעאל הנ"ל, ואמר שהמדינה הזאת נקראת "אדאל". והם שמעו כבר הנהגתם, שכשבא יהודי לידם, מצוה ראשונה אצלם להקריבו לקרבן. וכאשר שמעו שזה אדאל הלכו מיד לחדר שלהם וסגרו הדלת בעדם, והתביאו עצמם שם והיה עליהם פחד גדול. ועמדה הספינה שם שלשה ימים, ואפשר היה בדעת הקאפיטאן לעמוד שם עוד, אך שפתאם עמד רוח סערה ונתקו החבלים של האנקיר ונשאר האנקיר ביים, והלכה ספינה מעצמה משם. והיה שם צעקה גדולה בין הישמעאלים ("המו המו" דהינו "גיוואלד" (הצילו). והיתה הספינה מטרפת ביים כל הלילה עד אור הבקר, אז נשקט הרוח סערה וישמחו כי ישתקו. אך לא הניחם למחוז חפצם, כי על ידי הרוח סערה חזרו ויבאו סמוך לעכו בערך מהלך יום. ואחר כך אחר חצי היום, נתעורר עוד הפעם רוח סערה גדולה ונשא את

והיתה הספינה מטרפת ומבלבלת כמה ימים ולילות רצופים, "יעלו שמים ירדו תהומות", ולא היה לבעלי הספינה שום עצה איך להמלט. "ויחגו וינועו כשפור כל חכמתם תתבלע". וביום חמישי שעה שתים עשרה, התחילו להוציא המים מהספינה מהמדור השלישי על ידי הפלומפין (המשאבות) כדרך בעלי הספינה. ודרךם היה בכל מעת לעת שנשתהו בהוצאת המים רביעית שעה. ועכשו כשהתחילו לשאב, לא הספיקו לשאב עד אשר הגיע עת הלילה, ונתרבו המים הרבה על הספינה מחמת השאיבה, והלכו המים גם לחדר שלהם של רבנו ז"ל ולא נכלו לשכב על המשכב שם, כי גאו המים שם, והכרח רבנו לעלות על איזה מקום גבוה לשכב, והאיש שהיה עמו עלה למקום אחר, כי לא רצו לצאת להתראות בפני הישמעאלים. והמים שבספינה הלכו ונתרבו בכל פעם יותר ויותר, עד שהכרחו הישמעאלים לעקר הפלומפין ועשו גלגלים ושאו על ידם מים עם כלים גדולים. והרוח סערה הולך וחזק מאד. ומגדל התגברות הרוח סערה עלו הגלים כמעט עד לב השמים, והיו כמו הרים גבוהים ובקעות גדולות, והיה קף כל הלילה גם כן. וכשהאיר היום בא האיש שהיה עמו ז"ל. ואמר לו רבנו ז"ל שיט לו חלישות הלב מאד מגדל הפחד, כי אני רואה בלבי שאני עכשו בסכנה גדולה כי אין זה דבר פשוט, אף על פי שאין אני רואה מה הם עושים, אף על פי כן הלב רואה. והאיש הנ"ל כחש לו, ואמר לו: אל תפחדו כי ברוח השם הכל על נכון.

והלך האיש הנ"ל להסתכל בהאמבאר במקום שהם שואבין המים, וראה שכבר יש שם כמו גלים קטנים כמו על הנהרות שלנו, כי הספינה נעשה טעונה ממים לבד. כי דרך הספינה להיות טעונה עם משאוי שני חלקים, וכבר השליכו הישמעאלים כל המשאות ונשארה הספינה טעונה עם מים לבד. ומה שהיה שם עוד יותר מים ממשקל המשאוי הראוי להיות בספינה אלו המים שאבו לחוץ, וגם על זה לא היו מספיקים לשאב. ואז ראה האיש שאי אפשר עוד על פי דרך הטבע להנצל. ובא אל החדר שלהם, ומחמת גדל הצער והפחד לא היה יכול לדבר כמעט. ואמר לו רבנו ז"ל: מה זאת ואיך פחד אשר אמרת שאין זה פלום, ועכשו אתה בעצמך מתפחד כל כך?! והשיב לו ששוב אין סבא על פי דרך הטבע להנצל, כי המים מתרבים והולכים בספינה, ואין ביכולתם לשאב הכל כי פשל פח הסבל. כי זה קרוב למעת לעת שלא אכלו ולא שתו ולא ראו שנה בעיניהם. ואמר לו האיש שעדין לא התפלל. השיב לו רבנו ז"ל: אין אתה צריך להתפלל עכשו, רק תקבל על מלכות שמים בפסוק ראשון, ותאמר שלש ראשונות ושלש אחרונות (שלחן ערוך סימן ק"י ס"א) וכו'. ואמר לו: קח כל המעות עד פרוטה אחרונה, ותחלק לשנים. מחצה תקשר אצלך על גופך, ומחצה תקשר על גופי. ושאלו האיש: למה זאת, הלא הדין שביים יוכל לבלע אותנו בלא המעות. השיב לו: עשה כך כמו שאני אומר לך. ישאל היו על הים ולא טבעו, ואנחנו עדין בספינה וכו', ועשה מה שעשה. ואמר להאיש שילביש את עצמו ויחגר בחגורה על הטוליפ (מעיל פרנה) וגם הוא עשה כך כמו אחד שמוכן לילך בדרך. ושאל אותו האיש ואמר לו: אני איני יודע להתפלל אפלו תפלה הסודרה

מאנשי כנסת הגדולה מכלי שכן עכשו בעת צרה הזאת. אבל כבוד תורתו יודע להתפלל בעד כלליות ופרטיות, מפני מה אין אתם מתפללין עכשו? והשיב: שעכשו מחמת המחין דקטנות אני מרחק מהשם יתברך. אבל עצתי אמונה מחמת אין ברירה, מחמת גדל הספנה שאנחנו עכשו בספנה נוראה ועצומה כזו, השם יתברך יודע שכל ימי חיי עדן לא הייתי משתמש מעולם בזכות אבות, רק מחמת ההכרח מכרח אני לבקש מהשם יתברך שיעשה זאת למען זכותי רבי ישראל בעל שם טוב ז"ל וזכות זקנתי אדיל, וזכות זקני רבי נחמן מהארידענקע. ויתר מזה לא הזכיר עוד. ואחר זה ראו מרחוק כמו עין גדול אפל מאד, ונפל עליהם עוד פחד גדול, מחמת שלפעמים כשהעין מתאסף ומתקשר לשאב המים מהים, נעשה שם כמו בקעה וכשהספינה יורדת לשם אזי נטבעין שם. והתקנה לזה, לירות בקני שרפה והורמאטיס כדרך המלחמה כדי לשבר העננים. ולהם לא היה פנאי לזה מחמת שהיו צריכין לשאב המים מהספינה כנ"ל, והיו הצרות צורות זו לזו כמו זבורא ועקרבא (חגיגה ה). אך בחמלת ה' מחמת תקף הרוח סערה היה הליכת הספינה במהירות גדול ופרחה הספינה כמו חץ מקשת ממש, ובאה הספינה למקום הנ"ל שהעין שותה משם. והיה שם כמו שער והרים סביב לה, ועברה הספינה משם בשלום. ובתוך כך האיר ה' עיניהם ומצאו החור שדרך שם נכנסין המים בספינה, ושחטו תיש ולקחו העור שלו ותקנו הספינה, ונצלו בשלום מספנות גדולות ונוראות הללו. והיה זאת בערב שבת קדש והיה להם שמחה גדולה, ואמר רבנו ז"ל אז הודו לה' (תהלים ק"ז) בשמחה גדולה. משם הלכו דרך מקומות הרבה מאד. ואכילה שהיה להם על הספינה, היה רק מה שנתן להם הקעקיר הנ"ל מצד רחמנות מהמאגיזאן (מחסן) שלהם סוחרעס (צנימים) ותולעים היו מרחשים עליהם. והיו הולכים ומבקשים ופורשים ידיהם בהכנעה בכל יום פעני בפתח, והיה נתן להם מאלו הסוחרעס ואכלו זאת לבד. ויהי בעלות על לבם שהיא סמוך לפסח היה להם צער גדול, כי היו דואגים מה יעשו בפסח כי אי אפשר להתענות כל ימות הפסח. ואחר שעה או שתיים, באו אל כרך גדול העומדת על החר של אבינים באמצע הים, ושם קנו הישמעאלים פרות הרבה ולהם נתנו בעד טאליר אחד חרובים שקורין "באקסירין" הרבה בערך טשעטווירט. ואמר רבנו ז"ל: לעת עתה גם זה טוב מאד, כי יכולין לחיות שמונת ימי הפסח עם חרובין לבד, אך מי יתן שיוצא אותנו השם יתברך לקיים מצות אכילת מצה וארבע

כב

וגדל עצם הספנות שהיה להם בחזירתם אי אפשר לספר. כי היו על הספינה הזו של מלחמה שהיתה מלאה ישמעאלים. והם היו רק שני יהודים לבד. ודרך הישמעאלים בפרט אנשי מלחמה לתפס יהודים ולמוכרם במרחקים לעבדים. והיה לרבנו ז"ל פחד גדול מזה. ואמר, שהתחיל לחשב בעצמו מה יעשה אם יוליכו אותו לאיזה מקום על הים שאין שם יהודי וימכרו אותו שם, ומי ידע מזה? והיה לו צער גדול איך יוכל לקיים שם את מצוות התורה? והתחיל לחשב בדעתו בענין זה, עד שזכה שבא על השגה, שיוכל לעבד את השם יתברך אפלו בשלא יוכל חס ושלוש לקיים המצוות. כי השיג את העבודה של אבות העולם שהיה להם קדם מתן תורה, שקימו כל המצוות אף על פי שלא עשו את המצוות כפשוטן. כמו יעקב אבינו שקיים מצוות תפלין על ידי המקלות אשר פצל פיודע (סתרי תורה בזהר דף קסב). וכיוצא בזה, עד שהשיג איך לקיים את כל המצוות בדרך זה, כשהיה אנוס שם במקום שימכרו אותו חס ושלוש. ותכף כשזכה להשגה זו עזרו השם יתברך, ובאה הספינה והגיעה אור לארבעה עשר בניסן, לכרך גדול שעומד על אי הים ושם עיר גדולה לאלקים ושמה ראדיש (רוודיס), והכירו שזה עיר של ישראל, והיה להם שמחה גדולה, כי יוכלו לקנות כאן מצות לפסח וארבע כוסות. אך זה לא עלה על דעתם שהקאפיטאן והישמעאלים יניחו אותם לנס לעיר הזאת, כי ראו והבינו שהישמעאלים רוצים לתופסם ולגזלם ואפשר ימכרו אותם בעצמם וכנ"ל:

כג

ובבקר שהוא ערב פסח נסע הקאפיטאן עם כמה ישמעאלים על הספינה קטנה לתוך העיר. ובאו

לפניו ובקשו ממנו לחם לאכל, ודברו עמו ברמיזה, והשיב להם ברמיזה והודיעם שיש כאן יהודים
ויכולים אתם לקנות לכם לחם.

והשם יתברך ברחמיו אשר בידו לב מלכים ושרים, הסיר לבו ובלבל דעתו עד שיצא מפיו בלי ישוב
הדעת, ואמר שישח אחד מהם כדי לקנות לחם עבורם. ונסע מייד עמו האיש של רבנו ז"ל. ובא אל
העיר, והלך אחריו ישמעאל אחד מהישמעאלים שלו לשמרו שלא יברח. ודרך הליכתו לעיר היה גם
כך סכנה גדולה, כי אז היה שעת מלחמה גדולה, ובקל היו יכולים לתפסו שהוא אחד מהמרגלים, כי
נכר בו שאינו ממדינתם כי אם ממדינה רחוקה מאד. אך בחסדי ה' עבר על כל שומרי השער, ולא
עשו לו מאומה, עד שבא אל החכם הכולל, וספר לו מה שארע להם. ושהם נלכדו בספינה של מלחמה.
אך הוא בעצמו לא ידע מה לספר כי הם בעצמן לא ידעו פונת הקאפיטאן מה הוא רוצה לעשות עמהם
אך בדרך כלל ספר לו שהם כמעט בשביה חס ושלו, והם בסכנה. ואצלו היתה השעה הזאת גדולה
כמו כמה שעות. והחכם היה מתאוה לשמע ספורי מעשיות מהמלחמות וכיוצא, ואמר לו בכל פעם:
לא תפחד, והיה לו צער גדול.

והיה בדעתו לקנות מצות ויון ולחזר את עצמו להספינה. אך השם יתברך שלח לו במחשבתו, היות
שבהיותם באכסניא בטבריא שמעו מרבי צבי הארקער, שאשתו ממשפחת פריינקין ושהיא מיחסת
גדולה, ואמר שיש לה אח בראדיש חכם גדול וצדיק. ועלה זאת על דעתו, אך לא ידע שמו. רק שמה
של אשת רבי צבי הנ"ל ידע. ותכף ומיד שאל על זה החכם שיש לו אחות בטבריא. ומיד שלחו אל
החכם הנ"ל ובא אצלו האיש של רבנו ז"ל. וכבר ספרו להחכם כל מה ששמעו מפי האיש בבית החכם
הראשון הנ"ל. ותכף בבואו אצל החכם הזה, אמר לו: אין שום פחד בזה, וספור מעשיות תספר לי
אם ירצה השם על הסדר.

והיה בלבו תמינה גדולה, כי לא עלתה על דעתו שתהיה הישועה כל כך במהרה עד שיזכה להיות כאן
על הסדר. ואמר לו החכם הזה: תדע שזה הקאפיטאן כבר עקלנו אותו עם הספינה, עד שיניח אתכם
לצאת מספינתו, ומעות צריכים לתן לו כמה שירצה, וטוב להודות לה' אשר הציל אתכם, והפליא
עמכם נסים ונפלאות שזיכתם לבוא לכאן ושהקאפיטאן יבלבל דעתו ויניח אותך לנכס אל העיר. כי
זה הקפיטאן הוא גזלן מפרסם. והוא משרש ברשתות, כי יחוסו הוא מחמשת סרני פלשתים (ענין יהושע
י"ג) כי כך הוא חותם עצמו. ועכשו אין פנאי לשמע ספורי מעשיות. לך עמי לרופא לגלח אותך לכבוד
יוסטוב. וכך היה והולינו? מיד וגלחו אותו ורחצו אותו ונתן לו קאווי לשתות.
ושאל אותו מי הוא השני ואמר לו שמעתם מהבעלש-טוב? והשיב: הן. כי הספרים של הגאון
החסיד אבי-בית-דין דקהלת קדש פולגאה נמצאים שם. ואמר לו שהוא נכדו, וגם הוא נכד לרבי נחמן
הארידנקר, ובעצמו הוא חכם כאשר תראו בעיניכם. והיה לזה החכם שמחה כפולה. כי אמר, אפלו
לפדות אנשים פשוטים הוא מצוה רבה, ובפרט שהזמין לו ה' לפדות אדם גדול כזה, ומיחס מגווע
קדושים כאלה. וזרז את עצמו עם עוד אנשים לנסע אליו. אך בתוך כך נודמן שפגעו ישמעאלים זה
בזה ונתקוטטו אחד עם חברו עד שנהרגו ביניהם כמה ישמעאלים בשוק. ותכף כששמעו זאת ברח
החכם הנ"ל עם כל האנשים לחצרו, וגם את האיש של רבנו ז"ל לקחו עמהם גם כן וסגרו את עצמם
סגור ומסגר ולא יראו החוצה בערך כמה שעות. ולא יכלו לנסע אליו כי כבר פנה היום. וענה החכם
ואמר לו: תדע, שאני מגעורי עוסק בתורה ועבודה ובמצוות ומעשים טובים, ומן הסתם יש לי שכר
בשביל זה חוץ חלק עולם הבא שיש לי בכלל ישראל. זאת לכם במשכון, באם חס ושלום לא אשתדל
ואתאמץ את עצמי להוציא אתכם יאבד הכל כאשר לכל. ואין פונתי להתפאר לפניך, רק כדי שתאמין
לי שאין אני מפקיר אתכם חס ושלו, אך אין פנאי לעסק בזה היום. בכך תקח עמך מצות הן מצה
שמורה, הן שאר מצות אם תרצו לאכל, ויון טוב מהמבחר, וירקות וישאר דברים השכיכים להסדר.
ונסע בעצמו האיש הנ"ל וחזר אל הספינה הגדולה שהיה שם רבנו ז"ל לבדו. ובבואו לשם אל הספינה
הגדולה שהיתה עומדת רחוק מן העיר, תכף כששמע רבנו את קולו שמח מאד שמחה גדולה, ורץ
לגדודו ואמר לו: ברוך ה' שאני רואה אותך בחיים, כי אמרתי אולי טבעו אותך בים וגם אותי טבעו
בים. ועכשו ברוך השם הנותן לי עוף כח, כי לא היה לי עוד כח לסבל היסורים עד בואך, כי אמרתי
אמות עד בואך. כי היה לרבנו ז"ל כליון עינים מאד בכל אותן השעות שגפרד האיש ממנו ונשא
לבדו על הספינה, והיה עומד ומצפה ועיניו כלות כל היום על ביאתו. והתפללו וסדרו את הסדר
כראוי, ואכלו ושתו, וספר לו האיש כל הדברים הנ"ל ושמח שמחה גדולה.
וביום ראשון של פסח באה הפקדה שיוליכו את הספינה אל העיר ולקשר אותה אל הספר. והיו שם
גם כן לילה שניה בספינה. וביום השני הלך האיש של רבנו ז"ל אל העיר לבית הכנסת להתפלל, ואחר
יצאתו מבית הכנסת הלך עם החכם לביתו לאכל סעדת יוסטוב ואכלו ושתו. ובשעת הסעדה אמר
החכם תורה מה שחדש בעצמו, וגם בשם אחרים, וגם מצדיקי דורנו שבמדינתנו. ובקש מהאיש הנ"ל
שיאמר גם כן תורה מרבנו ז"ל, ואמר לו איזה דבר בשמו, והיה לו נחת גדול מאד, ואמר: שישו בני
מעיי נכו' (בבא מציעא פג:).

ואחר הסעדה חזר אל הספינה והגבאי הלך אחריו ונשא מאכלים טובים לרבנו ז"ל. ובבוא האיש
הנ"ל על הספינה, היה נראה פניו כמו מי שהוא בעצבות ומרה שחוּרה. וכראות אותו רבנו ז"ל, נדמה
לו שמכרח להיות שנתהפך הדבר, ומי יודע מה נולד היום, ולא יכול לאכל מחמת צער. ובאמת היה
מחמת שהחכם אנס אותו שם לשתות יין הרבה ונשתכר, ומחמת זה היו נראין פניו זועפות כשבא
אל רבנו. ורבנו שאל אותו, והוא לא השיב כלום. רק אחר-כך הניח עצמו האיש ליטון איזה שעות.
ואחר-כך קם מהשנה בשחוק, ואמר לרבנו: לא ידעתם שהם שכרו אותי כי אנסוני לשתות יותר מדי
מחמת שמחתו. וספר לו כל הדברים איך שהיה נוהג עמו החכם, והיה לו נחת ושמחה. ואז אכל

כז

וביום ראשון דחל המועד הלך האיש להחכם, וצוה לו החכם לקח בגנבה כל המעות שלהם ולהביאו העיר, כדי שלא יגזל מהם מעותיהם. ועשה כך. אחר־כך הלך החכם עם שני גבירים ואמרו להקאפיטאן: תן לנו שני הנפשות הללו, והשיב להם: מה שיכות יש לכם לנפשות האלה? אני מהפקר זכיתי בהם! וספר להם את כל התלאות אשר מצאתם בדרך. ואמר: ולא זאת בלבד מה שאני מספר לכם, אלא שכמעט לא היה רגע בלא פגע. ואלו הנפשות כבר היינו יכולים לטבעם בים או למכרם לישמעאלים, וכל המעות והחפצים שלהם היו הכל שלנו, באין פוצה פה ומצפצף כלל. אך מה לעשות, כי מזלם גדול עד לב השמים, כי לא די שהשם יתברך עשה להם נס כזה שבמזלם הגיע פתאום הספינה לפה, אף גם זאת נעשה להם נס בתוך נס, שהשם יתברך הסיר לבי וסכל את דעתי עד שלקחתי את אחד מהם לתוך העיר הזאת. ועכשו בודאי שוב איני רשאי אפלו לקח מעותיהם, רק כדי שלא יתרעמו העבדים שלי תנו לי מאתים טאליר וקחו אותם מעל הספינה. וכך היה, שנתנו לו מיד כמו שאמר, והצילו אותם מיד הגזלנים ממנות לחיים, משעבוד לגאלה:

כח

ואז באו שניהם אל העיר, רבנו ז"ל עם האיש המשמש שלו הנ"ל. ובבואם אל העיר אמרו הישמעאלים שהם מרגלים, ונפל פחד גדול על הספרדים בעצמם, ותכף הביאו להם מלבושים שלהם, והכרחו להלביש עצמם במלבושים שלהם כמנהגם. והיה רבנו בצער גדול מחמת זה, והאיש הנ"ל שחק. וכעס עליו רבנו ז"ל ואמר לו: אין אתה יודע מהקטרוג שיש עלינו בעולם העליון, ואמר אז דבר נפלא להאיש הנ"ל, ואינו רוצה לגלות. ונתקבל רבנו ז"ל לפני החכמים והוטב בעיניהם מאד והחזיקו אותו לחדוש גדול. ואחר־כך בא רבנו ז"ל בעצמו בשמחה, ואמר: ברוך השם יתברך שזכינו להצלה הזאת. והיה שם בכבוד גדול מאד עד אחר החג. ונתנו אנשי העיר בעצמם מפיסם המאתים טאליר הנ"ל, ולא רצו אחר־כך לחזר לקבלם מרבנו ז"ל שם אף־על־פי שהיה לו מעות הרבה שם. ואחר החג שכרו להם ספינה לסטאנבול. ונתנו להם אגרת, אולי חס ושלום יודמן להם עוד איזה סבה, שיעמדו בעזרם בכל עיר ועיר. והלכו עם ספינה זו. ושם היו גרעקין הרבה, והיה בהם עפוש. והם לא ידעו, אך ראו שמתים על הספינה. וברוך ה' שהיה רוח סערה ונשא הספינה במהירות לקהלת־קדש סטאנבול. ואף־על־פי שהיה להם יסורים מחמת זעפת הים ומחמת שפירחה הספינה כל כך במהירות, אך אף־על־פי־כן היה להם לטובה שעברו במהירות ובאו ביום השלישי לקהלת־קדש סטאנבול. והיו שם אף־על־פי שהיה עשרה שם עשרה זמנים.

וגם בסטאנבול היה להם סכנה. כי מחמת שלא הראו הפראשפארטין (דרכונים) שם בנסיעתם להתם, על־כן לא רצו עכשו להניחם משם. והעמיסו עליהם על כבוד, לתן סך עצום מאד באפן שישגיגו פראשפארטין מהתוגר. והסך שצויו לתן היה סך עצום מאד שלא היה ביכולתם בשום אפן לסלקו. והשם יתברך חמל עליהם, והזמין להם איש אי שאלא ידעו אותו ולא הפירו אותו והלך לאיזה שר מהישמעאלים ונגב דעתו ואינם יודעים כלל כמה נתן לו. וקבל קוויטל (פתיק) להניח אותם מהשער דקהלת קדש הנ"ל. והזהיר אותם למען השם להסתיר הדבר מאד מאד. ועלי־די־זה נמלטו משם בשלום.

והלכו על הים מסטאנבול לגאלאך. והגיעו לאיזה עיר על איי הים, ושם לקחו אותם לבית האסורים, והכרחו לתן ארבעה אדמים בעד כל נפש. ומשם והלאה לא ארע להם שום דבר, רק זעפת הים היה כמה פעמים. וספינה אחת מלאה גרעקין נשברה ונטבעה ולא נשארו מהם פריאם מעט דמעט. והי ברחמיו הניחם למחוז הפצם ועברו בשלום עד שבאו לגאלאך בשלום על חג השבועות:

כו

ובניסיעתם מגאלאץ לביתם נסעו דרך קהלת קדוש יאס, והיה שם עפוש גדול. והיה להם יסורים גדולים בכל עיר ועיר ובכל כפר וכפר. וגם היה קשה לעבר הגרעניץ (הגבול) מחמת זה כי אז לא הועיל אפלו עמידת "קארואן טאן" (מחנה הסגר) מחמת ממקומות כאלה. והשם יתברך היה בעזרם ונצולו מהכל, מדבר וחרב ורעב וצמאון ושבי דכלהו הוּוּ בהוּ. ובחסד השם נמלטו מכלם ובאו לביתם בשלום "שלום בגופו שלום במקומו שלום בתורתו" (שבת לג:). כי זכה להשגה נפלאה בארץ ישראל גבה ועצומה מאד עד אין סוף ואין תכלית:

כז

עד כה ספרנו קצת מעט דמעט דטפה מן היס מעצם התלאות וההרפתקאות והסכנות העצומות והיסורים הקשים והפחדים הגדולים שהיה לרבנו ז"ל בנסיעה לארץ ישראל בהליכה ובחזרה. והשם יתברך היה בעזרו, ועשה עמו נסים נפלאים ונוראים בכל עת ובכל רגע וזכה לגמר בשלמות מה שחפץ, ונכנס בשלום ונצא בשלום, ובא לביתו בשלום:

כח

ותקף עצם ההשגה שהשיג בארץ ישראל, אי אפשר לבאר ולספר כלל. ממש לא נשמע ולא נראה כזאת שישנה לוד אשה להשגה כזו על ידי אורא דארץ ישראל. ואי אפשר לדבר ולספר בזה. והיה מתפאר עצמו מאד במה שזכה להיות בארץ ישראל, וגם בסוף ימיו אמר שהוא מחיה עצמו מאד במה שזכה להיות בארץ ישראל. ואמר: זה אני יודע מכבר שפשאדם רוצה לעשות איזה דבר שבקדשה ויש לו מניעות על זה וכו' כמבאר כל זה לעיל (לקמן שיחות הר"ן סימן י"א):

כט

וזה האיש שבזה אותו מאד בסטאנבול נפטר מיד בביאתו לביתו. ושאל האיש הנ"ל שהיה עמו את רבנו ז"ל: הלא כתיב: "גם ענוש לצדיק לא טוב"? (משלי י"ז) והשיב לו משל על זה: שהיה מלך אחד, ואהב אחד מבני השררות, וחיבב אותו, וקרבו בכל מיני אהבה וחיבוב. ואחר כך פשהגדיל העז נגד המלך. ואמר המלך: תדע, שאף-על-פי שאני אוהב אותך מאד, אף-על-פירכן אי אפשר לי לעבר על דת ומשפט המלכות, ומשפטך חרוץ למיתה. ותכף צוה המלך לסגרו בכבלי ברזל ונתנו בבית הסהר. והתחיל זה הברן שררה לציר בדעתו היסורים שלו שיהיו לו מן המיתה, וראה שצערו לא ימשך זמן הרבה פראם עד שיהרג. אבל כשהתחיל לציר בדעתו צער המלך, ראה שצער המלך יגדל מאד כי צער המלך יהיה תמיד. כי הוא יודע שהמלך אוהב אותו מאד, ויהיה לו געגועים גדולים אחריו וצער גדול מאד לעולם. והיה לו רחמנות על צער של המלך יותר מצער. וחשב מחשבות איד להציל את המלך מצער. ונתישב כך: הלא בושה חשובה כמו מיתה (בבא מציעא נח:). וצוה להשר של התפיסה להכניסו לפני המלך. ואמר אל המלך: האמת ידעתי כי צערך גדול מצערי. אך אי אפשר לך לעבר על

חזק ודת המלכות. בכן זאת העצה היעוצה שתסבב תחבולות שיבייש אחד אותי ברבים, והבושה חשובה כמו מיתה. עלכן תראה להוציא מהשבויים גזלן אחד שדינו להריגה, ואני אתגרה בו עד שיכעס עלי ויבזה אותי ויכה אותי ברבים ויגיע לי מזה בושה גדולה, ויהיה נחשב כמו מיתה. ואחר כך יקחו את הגזלן החיב מיתה בלא זה ומיתוהו כדינו. והעולם יהיו סוברים שבשביל שבזה עבד המלך החביב נהרג ולא יתחלל כבוד המלכות והעבד שלו. כך לפעמים אחד מבזה את הצדיק. ובאמת הוא עושה טובה גדולה להצדיק, כי מכפר לו על זה מה שהיה חיב להסתלק ונתחלף על בושה זו. אך אף על פיריכן אין זה כבוד שמים שלא לקח נקמה מזה שבזה עבד המלך החביב לו מאד. ולענש את זה שבזה את הצדיק בשביל זה גם כן לא ניחא קמיה, כי "גם ענוש לצדיק לא טוב" (משלי יז). עלכן הוא יתברך מסבות מתהפך, ומעמיד על הצדיק איש כזה שהוא חיב מיתה וענש מכבד, ומזמנם שניהם לפנדק אחד (מכות י:), וזה מבזה את הצדיק, והצדיק נפטר בזה מן דינו כפי"ל. וזה האיש נענש אחר כך ונתקדש שם שמים, שבשביל כבוד הצדיק נענש. ובאמת "גברא קטילא קטיל" (סנהדרין עא:) כי כבד הוא חיב עונשו מקדם. "ודרכי ה' ישרים" (הושע י"ד), "ולא עולתה בו" (תהלים צ"ב):

ובארץ ישראל היה עוסק בתורה ותפלה, ובכל יום כתב בעצמו תורתו. והיה מתפאר מאד, ואמר שהחלוק בין תורת חוץ לארץ לתורת ארץ ישראל כרחוק מזרח ממערב. ובכל יום ויום הלכו אליו הגדולים עם הקטנים לשמשו כדי לשמע חכמת תורתו הקדושה והנוראה מאד מאד:

ופעם אחד בא אליו אחד מהגדולים שהיה חשוב מאד בארץ ישראל ובחוץ לארץ, וקלטוהו שהוא בקי בכל הש"ס כמעט בעל פה, ושהוא גם כן ממארי קבלה. ובא אל רבנו ז"ל, והזהיר להוציא כל איש מעליהם, ולא עמד איש אתם בהתנעדם נחד. אך האיש הנ"ל שהיה עם רבנו ז"ל נשאר שם. והפציר אותו הגדול הנ"ל, ואמר לרבנו ז"ל בלשון זה: ידענו שכבוד תורתו לא בא לארץ ישראל כשאר ההמון במחין דקטנות, דהינו כדי לילך ארבע אמות בארץ ישראל ויהיה בן עולם הבא או שאר מחשבות כאלו כדרך אנשים פשוטים. רק בודאי כבוד תורתו בא לכאן במחין דגדלות ולפעל השגה גדולה בעבודת הבורא יתברך. עלכן רצוננו לידע באיזה נקדה מנקדת ארץ ישראל נכנס כבוד תורתו, ומה הוא רוצה לפעל כאן בעבודת הבורא. ואני מוכן לשרתו בגופי ובנפש רוחני נשמה שלי וכו'. והשיב לו רבנו: ידיד נפשי, אל תצערו אותי בדבר זה. כי לא דבר קל הוא לגלות לכם חס ושלום מה העבודה הזאת ובשביל מה באתי לפה. ואולי אני משבע ועומד על זה וכו'. והתחיל שוב הרב הגדול הנ"ל להפציר אותו מאד. ואמר: שאלתנו ובקשתנו על כל פנים ילמדנו רבנו איזה חדוש מחדושי הנחמדים והנעימים אשר חננו ה'. חננו גם כן ונטעימנו מהם. ואין פונתנו חס ושלום לאיזה פניה. רק פונתנו לשמע חדושי תורה מפיו הקדוש, אולי יתעורר לבבנו מחדש לעבודתו יתברך, וגם אולי נזכה ממילא להבין ולהשפיל איזה רמיזה מהנקדה הנ"ל. מיד התחיל רבנו ז"ל להתלהב מאד ברשפי רשפי שלהבת י"ק. ופניו נבערו ונתלהבו כלפידים ממש. ומחמת ההתלהבות תסמר שערות ראשו, והשליף הפובע עליון מעל ראשו, והתחיל לדבר בלשון זה: הידעתם סוד פונות התפליו? השיב לו הנ"ל קצת פונות. אמר לו: לא, לא זו הדרך של פונות תפליו, וכיון שאינכם יודעים סוד פונות תפליו, אינכם יודעים סוד ארבע רוחות של ארץ ישראל. ועכשו אתחיל לגלות לכם איזה רמז מזה. ויהי כאשר התחיל לדבר התחיל לצאת דם מגרונו, ואמר להחכם הנ"ל: עתה ראו בעיניכם כי אין מספיקים מן השמים לגלות לכם דבר. ותכף כשראה החכם הנ"ל זאת בעיניו, נענע לו ראשו, ובקש אותו מאד שימחול לו מה שהטריח אותו כל כך, ונבהל מאד בזה. ולא רצה לזוז משם עד שמחל לו

לב

גם תכף כשפא לשם לטבריה, שלח אליו הרב החסיד המפרסם הגביר מורנו הרב משה ז"ל בן הרב הקדוש המפרסם מורנו הרב מנחם מענדיל זצ"ל וויטפסקר, שרוצה להתחתן עמו. והשיב רבנו ז"ל: האיך יכולים למאן בשדוד? מן הסתם מהשם יצא הדבר שתהיה בתי בארץ הקדושה, ולא דבר יותר. ומיד הלך השדכן והשיב להרב רבי משה הנ"ל שרבנו ז"ל מרצה, ותכף עשה סעודה גדולה. והיו על הסעודה כל גדולי ארץ ישראל הן ממדינת ליטא והן ממדינת פולין כלם כאחד גדולים וקטנים. והיה להם שמחה גדולה. ובתוף הסעודה דברו דברי תורה ביניהם, וראש המדברים היה זה הגדול הנ"ל שרצה שרבנו יגלה לו הנקדה וכו'. בתוף דבריהם נשכח מהם איזה רש"י איה אפוא מקומה. ורצו להעלות על זכרונם, כי היה מכרח להם מאד לענינם. ולא יכלו לזוז משם מחמת זה, והיה להם לפלא. כי כל אחד ואחד מהם סיים בסמוך כל הרש"י, ואין אחד מהם יודע מקום הרש"י הנ"ל איפה היא נשנית. ורבנו היה דומם כמו שאינו יודע גם כן, אף בראותו שיש להם צער גדול מזה והם הפצירו בו עד בוש, נענה ואמר להם: הלא רש"י זו מקומה במסכת זבחים בדרף זה על ראש העמוד, וכן היה. והיה להם לששון ולשמחה. ונמשכה סעודה זו מזמן מנחה גדולה עד אור היום, ונעשה התקשרות ביניהם.

אז אחר כן פשיצא רבנו משם מארץ ישראל לחוץ לארץ, נפטר החתן בנו של הרב מורנו הרב רבי משה הנ"ל. ורבנו ז"ל נשתדף עם בתו שהיתה הפלה של בן הרב מורנו הרב רבי משה הנ"ל, עם כבוד הגאון המפרסם הרב דקהלת קדש וואליטפסק. ונתגלגל אחר כך מאת ה' שנסע הרב הגאון הנ"ל לארץ הקדושה, ולקח את בנו חתן רבנו ז"ל עמו לשם כדי שילמד אצלו שם. ואחר כך נסעה בת רבנו ז"ל גם כן לשם. ונתקיימו דברי רבנו ז"ל שאמר שמתה השם הוא שבתו תהיה בארץ הקדושה. ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם:

לב

ואחר כל אלה, אחר אשר עשה כל מיני עבודות הנ"ל באמת ובתמים, והרבה בתעניתים ובתפלות רבות מאד ובסגופים ושכירות תאוות ומדות ועמד בנסיונות רבות, ושאר כל ענינים הנ"ל, והרבה בהתבודדות מאד מאד לדבר בינו לבין קונו ולפרש שיחתו בלשון אשכנז וכו' כנ"ל, עד שזכה למדרגה גבה ועליונה מאד מאד בתכלית הקדושה ובתכלית הבטול ובהתקרבות גדול להשם יתברך במדרגת גדולי בני עליה. וכל זה זכה בימי ילדותו ממש, כי יומם לא נח, לילה לא נם ולא שקט. והתמיד מאד בעבודתו מיום אל יום, מתחלת ימי קטנותו וימי נעוריו. ונגע וטרח מאד מיום אל יום עד שזכה בימי נעוריו ממש לכל הנ"ל לקדושה גבוה ונוראה והשגה עצומה מאד וכו' במדרגת גדולי בני עליה. ואחר אשר זכה לכל זה, אף על פי כן, לא היה מקרה דעתו בזה, ולא הניח עצמו לעמוד. רק גם אחר כך, בכל יום ובכל שעה היה משתוקק ומתגעגע ונכסף להשם יתברך כאילו לא התחיל עדין כולל בשום עבודה בעולם. ואפלו אחר שבא מארץ ישראל, וזכה שם להשגה עליונה וגבה מאד מאד, אשר אין לשער כלל, אף על פי כן מיום שבא מארץ ישראל, עד היום שנסתלק בשלום למעלה למעלה, היה לו תמיד געגועים וכסופין וכו' להשם יתברך כאילו לא התחיל עדין כלל. ולספר בענין זה תקצר המון ריעות. אפלו מה שזכינו להבין קצת בענין זה, כפי מה ששמענו מפיו הקדוש וראינו בעינינו. כי בכל פעם היה דרכו שהיה מתגעגע להשם יתברך, והיה שפל בעיני עצמו באמת, והיה לו רחמנות גדול על עצמו כאילו לא הריח עדין מעולם שום ריח של עבודת השם, וכמו שלא התחיל עדין כלל. ובאמת אפלו מי שעבר על כל התורה כלה חס ושלום כמה פעמים, וכשהוא האיש נתעורר בתשובה באמת, שאז בודאי פשטת כל בעצמו היכן הוא בעולם, בודאי יש לו לב נשבר מאד, ויש לו רחמנות גדול מאד על עצמו בהכנעה גדולה וכו', ואין צריך להאריך בזה בדבר המובן מעצמו. אף על פי כן, אפלו זאת הרחמנות והלב נשבר של הבעל תשובה הנ"ל לא יגיע לחלק מאלף ורבבה של גדל הרחמנות והלב נשבר בהכנעה גדולה וכו' שהיה לרבנו ז"ל בכל פעם ופעם קדם שפא לאיזה

והכלל, כי לעולם לא נח ולא שקט אפלו בימי גדלותו. אף על פי שכבר זכה למה שזכה, להשגת אלקות במדרגה גבה עצומה ונוראה מאד, אף על פי כן לא היה מסתפק עצמו בזה, וטרח ונגע בכל עת ובכל שעה, וקבל ישורין על עצמו, ישורים קשים ומרים, אשר כמעט אין דגמתם בעולם, והרבה בתפלות ותחנונים ובהפצרות ובקשות רבות ובגעגועים וכסופין גדולים ונוראים מאד מאד, עד שבא להשגה

ומדרגה יותר עליונה. ואחר־כך תכף שזכה לזאת ההשגה, ואז היה קצת בשמחה. ולפעמים זכינו לשמע מפיו שהודיע לנו שכעת נודע לו חדשות וכו', ואז היה שמח קצת. ואחר־כך תכף שזכה לזה, אחר־כך התחיל עוד מחדש ושכח כל העבר, כאלו לא התחיל עדין כלל, וחזר והתחיל מחדש, כמי שמתחיל לילך ולכנס בקדשת ישראל. ולפעמים היינו שומעים מפיו הקדוש בפרוש, שאמר בלשון השתוקקות וכסופין: איך זוכין להיות יהודי? ואמר זאת באמת ובתמימות גדול, כאלו לא התחיל עדין כלל. וכן היה כמה פעמים.

והיה תמיד הולך ועולה ממדרגה למדרגה. אף־על־פי שזכה למדרגות גבוהות ונראות מאד למעלה למעלה וכו' אף־על־פירכו מעולם לא היה מקרר דעתו בזה כלל, ותכף אחר־כך היה לו לב נשבר והיה לו רחמנות גדול על עצמו בהכנעה גדולה וכו' כנ"ל, עד שזכה למדרגה יותר גבוהה. וכן היה דרכו תמיד עד הסוף. וכמה וכמה פעמים היה דרכו שאמר שעתה אינו יודע כלל, כלל כלל לא. ופעמים נשבע על זה (חיי מוהר"ן סימן ר"י), שבאמת אינו יודע כלל. אף־על־פי שביום הקודם ובשעה הקודמת גלה דברים עתיקים, אף־על־פירכו, אחר־כך אמר שאינו יודע כלל. ובענין זה היה גדול מאד מאד. ואמר בפרוש על עצמו, שהתורה שלו הוא חדוש גדול מאד, אבל "האינו יודע" שלו הוא חדוש גדול ביותר. הינו ענין הנ"ל, כי בכל פעם היה דרכו לומר שעכשו אינו יודע כלל וענין עוד מזה במקום אחר (שיחות הר"ן סימן ג):

לד

וכבר נשמע מפיו הקדוש שאמר, כי יש צדיקים שעבדו וטרחו עד שזכו לאיזה מדרגה ומעלה כל אחד כפי מעלתו, כמו למשל, אצל מלך ששריו זוכין עלידי עבודתם כל אחד לאיזה מעלה לאיזה התמנות גבה כפי עבודתו. אבל על עצמו אמר, שאם היה יודע שהוא עכשו באותה המעלה ומדרגה של אשתקד אינו רוצה את עצמו כלל (ואמר בלשון גנאי על עצמו על ענין הנ"ל אם היה נשאר במדרגה של אשתקד) רק בכל פעם הוא עולה ממדרגה למדרגה.

ויש הרבה מאד בענין זה לספר, אך אי אפשר לספר כל זה בכתב כלל, כי אם מי שזכה לראות בעיניו ולשמע באזניו היה יכול לשער בלבה מעט מקצת ענין, זה איך לעולם לא היה עומד על מדרגה אחת בשום פעם, רק תכף היה משתוקק לעלות למדרגה גבה יותר עד שזכה וכו' וכן לעולם. והיה חדוש גדול בענין זה. וכל זה היה כפי תפיסתנו המעוטת, ויותר מזה, יש בענין זה סתרי נסתרות פלאי פלאות, בזה ודי

לה

ובענין תכלית הידיעה אשר לא נדע, ספר גם־כן קצת עמנו איזה פעמים, איך בכל ידיעה יש זה התכלית. ועל־כן אף־על־פי שזוכים לבוא לזה התכלית אשר לא נדע, אף־על־פירכו עדין אין זה התכלית האחרון, כי עדין אין זה תכלית הידיעה כי אם בידיעה זו וצריכים אחר־כך לטרח לזכות לתכלית גבוהה יותר, לזכות למדרגת התכלית אשר לא נדע בידיעה הגבוהה יותר, וכן לעולם. נמצא שלעולם אין יודעין כלל, ואף־על־פירכו לא התחיל עדין להשיג התכלית. (וכבר מבאר מזה קצת בדברינו במקום אחר) וענין זה עמק ונסתר מאד מאד. ועוד יש בענין זה מה ששמענו פעם אחת אחר פסח ויתבאר במקום אחר אם ירצה השם (חיי מוהר"ן סימן רפ"ב):

פעם אחד שלח מלך אחד שלשה אנשים למדינה עם דבר סתר למלך אחר. והם עברו בתוך המדינות שהיו שם חולקים על המלך. והראשון נהג עצמו בחכמה, והעלים העיניו לגמרי ועבר המדינה, ולא הבינו כלל שיש לו דבר סתר. והשני עבר לשם ועמדו בני המדינה על הדבר, והבינו שיש לו דבר סתר ותפסו אותו שניגיד להם. ועשה בחכמה או בגבורה ונמלט מידם. השלישי עבר שם ועמדו עליו גם כן, והבינו בו שיש לו סוד, ותפסו אותו, והיו מענים אותו בכמה וכמה ענויים הרבה מאד, וכל מה שעשו לו ענויים ויסורים וצרות גדולות והוא לא הגיד דבר ועמד בנסיון ולא גלה הסוד. עד אשר ראו שאין מועיל לו שום דבר, והניחוהו (כי חשבו מסתמא אינו יודע כלל). ועבר ובא להמלך. והיו חוקרים למי מהשלוש הנ"ל מגיע שכר יותר. קצתם אמרו להראשון מגיע יותר שעשה בחכמה להעלים לגמרי. קצתם אמרו, להשני מגיע יותר שכר עמדו על דעתו, ואף על פי כן נמלט מהם בחכמתו וכי כנ"ל. אמר המלך: להשלישי מגיע שכר יותר מכלם, כי כבר נתפס במצודתם, ובנדאי גם הוא היה רוצה להעלים אך לא עלתה בידו, ונתפס בידם. וענו אותו ויסרו אותו ביסורים וענויים כאלו, שאם היה מגלה סוד אחד היו הכל רצים אחריו, ואף על פי כן עמד בנסיון כזה, ולא גלה דבר, על כן מגיע לו שכר יותר מכולם (והנמשל מובן קצת מעט למבינים):